

NIEBIESKI (2691) *ai*

Oba e jasne (w tym w pierwszym 3 r. błędne znakowanie).

sg m N niebieski (214). ◇ *G* niebieskiego (402); -ého (25), -ego (4), -(e)go (373); -ego *MurzHist*; -ého : -ego *OpecŻyw* (15:2), *KochPs* (1:1). ◇ *D* niebieskiemu (77); -ému (9), -emu (3), -(e)mu (65); -ému *SiebRozmyśl*; -ému : -emu *OpecŻyw* (6:2), *KochPs* (2:1). ◇ *A* niebieskiego (51), niebieski (30); -ého (6), -ego (1), -(e)go (44); -ého : -ego *OpecŻyw* (5:1). ◇ *I* niebieskim (49). ◇ *L* niebieskim (30). ◇ *V* niebieski (62). ◇ *N a. V* niebieski (1). ◇ *G a. A* niebieski(e)go (8). ◇ *f N* niebieską (55), niebiesk(a) (2). ◇ *G* niebieskiej (130), niebieskié (6) *PowUrb*, *OpecŻyw* (5); -ěj (8), -ej (1), -(e)j (121); -ěj : -ej *MurzHist* (1:1); -é (5) [*w tym*: -eé (2)], -(e) (1). ◇ *D* niebieski(e)j (23). ◇ *A* niebieską (45). ◇ *I* niebieską (52). ◇ *L* niebieski(e)j (41). ◇ *V* niebieską (27); -ã (26), -(a) (1). ◇ *n N* niebieskié (150); -é (9) [*w tym*: -eé (1)], -e (1) *KochTr*, -(e) (140). ◇ *G* niebieskiego (307); -ého (14), -ego (8), -(e)go (285); -ého *OrzQuin*; -ego *BiałKat* (2); -ého : -ego *OpecŻyw* (11:3), *MurzHist* (1:2), *MurzNT* (1:1). ◇ *D* niebieski(e)mu (18). ◇ *A* niebieskié (94); -é (3), -(e) (91). ◇ *I* niebieskim (26). ◇ *L* niebieskim (82), niebieski(e)m (10); -(e)m *FalZioł*, *MurzNT* (2), *BudNT*; -im : -(e)m *BibRadz* (3:2), *RejPos* (4:1), *BudBib* (1:3); ~ -ëm *MurzNT* (2), -(e)m (8). ◇ *V* niebieski(e) (4). ◇ *pl N m pers* niebiescy (23). *m an* niebiescy (*cum sb*: *ptacy*, *ptaszkanie*) (11). *subst* niebieskié (120); -é (6), -(e) (114). ◇ *G* niebieskich (236). ◇ *D* niebieskim (34), niebieski(e)m (4); -(e)m *RejPs*, *RejZwierc*; -im : -(e)m *BibRadz* (1:1), *BudBib* (1:1). ◇ *A m pers* niebieski(e) (9). *subst* niebieskié (116); -é (7), -e (3), -(e) (106); -é *OpecŻyw*, *OrzQuin*, *KochPieś*, *SarnStat*, *SiebRozmyśl*; -e *BiałKat*; -é : -e *MurzHist* (1:1), *MurzNT* (1:1). ◇ *I m* niebieskimi (15), niebieskiémi (4); -émi *RejPs*, *BudBib*, *ZawJeft*; -imi : -émi *GrabowSet* (1:1); ~ -émi (1), -(e)mi (3). *f* niebieski(e)mi (5) *TarDuch*, *RejAp* (3), *NiemObr*, niebieskimi (3) *LatHar* (2), *WujNT*. *n* niebieskiémi (3) *BielKron*, *RejPos*, *KochPs*, niebieskimi (2) *SkarŻyw*, *SkarKaz*; ~ -émi (1), -(e)mi (2). ◇ *L* niebieskich (95). ◇ *V m pers* niebiescy (3). *subst* niebieskie (12); -e (1) *KochPs*, -(e) (11). ◇ **[D sg n skostn po niebiesku.]**

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Przymiotnik od „niebo”; *caelestis Murm*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calep*, *JanStat*, *Cn*; *aethereus Mącz*, *Cn* (2475) : *Coelestis* [...], *Niebieski*. *Mącz* 58d, 5c; *Calep* 148a.

a. Od znac. ‘sklepienie niebieskie, firmament’ (318) :

α. Będący niebem (25) : CZtery Świáty we wżýtkich rzeczach [...] náyduiemy. Pierwízy iest niewidomy Anyelki: Wtory pod nim. Połpołu widomy y niewidomy/ Niebiełki/ gdzie Gwiazdy/ Słóńce/ y Miełyac. *SienLek* 28; *OstrEpit* A2.

Wyrażenia: »niebieski firmament« (1): *Firmamentum*, [...] *Niebieski Firmáment* álbo *fundáment*. *Mącz* 128b.

»niebieska jasność, światłość« = *firmament*; *aether Mącz* [*szyk 1:1*] (1:1): *Mącz* 5c; Między témi w pół práwie/ koło/ téy wielkości Co y mléczné/ trzyma lye niebiełkiéy światłości. *KochPhaen* 19.

»mocy niebieskie« = *firmament* (1): *Bowiem obieczona iest chwałá wielmożności twoiey* [...] *nałz pánie* [...] *á mocy niebiełskie zewłfech ftron łá rołciágniony pod nogámi twemi* [*extendens caelum sicut pellem Ps* 103/3]. *RejPs* 151v.

»(o)krąg niebieski« = *firmament* [szyk 6:2] (8): Bowiem on [świat] ze czterech żywiołów iest złożon/ á piątha część iego iest okrąg niebieski od nich barzo rozna. Pięc też iest rozdziałow niebieskiego okręgu *KłosAlg* A2v; *RejPs* 53v; Abowiem [słońce] ná okręgu niebieskim [in gyro caelum *Vulg*] wybiegłzy dnia iednego/ zafię fię wróca ná pierwsze łwe miejsce. *BibRadz* 3.*Esdr* 4/34; *Prot* A4v; *BudBib* 3.*Esdr* 4/34; Chwałcie páná/ który krąg niebieski ípráwuie *KochPs* 200, 136.

»powietrze niebieskie« = *firmament; expansio caelorum (a. caeli)* *PolAnt* (5): Dnia wtorego ítworzyłes powietrze niebieskie [*creasti spiritum firmamenti Vulg*]/ y rofkazałes áby wyłtápiło miedzy wody/ y ták ie rozdzieliło áby iedny zołtály wzgorę/ á drugie ná dole. *BibRadz* 4.*Esdr* 6/41; *BudBib* *Gen* 1/14, 15, 17, 20.

»rozpostrzenie niebieskie« = *firmament; expansio caelorum* *PolAnt* (2): A ptáltwo niech lata nád ziemią pod rozpostrzeniem niebieskim. *BibRadz* *Gen* 1/20, *Gen* 1/14.

W przen (4) : A tymi to gwiazdami co widziłz by wzory/ Dziwnnie łą oládzone ty niebieskie dwory. *RejWiz* 145; poniewaz toż niebieskie budowanie/ raczył ie nam ípráwić ku rozdziałom czálów *LeovPrzep* F2, F2; Z ktorą nácią [*Niemcami*] iz y my Polacy pod iednymże Niebieskim záciągiem mieszkamy: tedy iáko łekt y złych obyczáiw/ ták y tákowego opilłtwá dobrzelmy od nich przechwyłi *PowodPr* 73.

β. *Znajdujący się, dziejący się, żyjący na niebie* (256) : *Murm* 1; Słońce/ mieśiac/ gwiazdy/ y rozmaíte plánety ziednoczywłly fię łpołu [...]. To włlytki niebieskyye miánowane rzeczy y inych wiele włáfnie to maćie wczynić náwłlfem wyłláwiác imię páná łwe⁸⁰ *RejPs* 217v; *RejWiz* 10; Y zámknione łą łtudnice przepaści/ y vpułty nyebyelkie/ y záłtáwione łą dźdze z niebá. *Leop* *Gen* 8/2, *Gen* 7/11, *Mal* 3/10; *BibRadz* I 1c *marg*; *Regiones coeli vel orbis quatuor*, Cztery kráyiny álbo łtrony niebieskie. *Mqcz* 349d, 119a, 513a; Adam [...] w Ráyłkich rofkolzách mieszkáł/ y włzyłtkie źwierzétá [!] niebieskie/ ptáfkowie/ y ryby morłkie/ y inne źiemłkie źwierzétá onemu łłużyłly. *KołakSzczęł* C2v.

W połączeniu szeregowym (1): on [*Bóg*] włzyłtki rzeczy ípráwił [...]/ chociaż niebieskie/ chociaż źiemłkie/ chociaż wodne/ chociaż podźiemne *CzechEp* 130.

W przeciwstawieniu: »niebieski ... ziemski« (2): Nie koźde ciało iest iednołtáyne ciało/ ále ináklffe v ludzi/ ináklffe v bydłat/ ináklffe v pthakow/ ináklffe v ryb: Ciáłac też niebieskię [!] łą/ y ciáłá źiemłkie: ále inna chwałá niebieskich/ á inna źiemłkich. *Leop* 1.*Cor* 15/40; *WujNT* 1.*Cor* 15/40.

W charakterystycznych połączeniach: niebieskie dziwy, koła, krainy, obrazy, okresy, rzeczy (4), spusty (upusty) (2), strony, źwierzéta.

Wyrażenia: »ciała niebieskie« = *corpora caelestia Vulg* (2): *Leop* 1.*Cor* 15/40, *WujNT* 1.*Cor* 15/40 *cf* *W przeciwstawieniu*.

»figury niebieskie« = *znaki zodiaku* (1): a łam Iozef był obletzon wbyałá łuknię [...]/ koroná złota była ná głowye iego ze dwyemanálcyye kamyon drogych/ około ktorey były figury nyebyelkyye *HistJóz* B4.

»gwiazda niebieska« [w tym: *bibl* (15)] = *stella caeli (a. caelorum)* *Vulg*, *PolAnt*; *sidus (caeleste)* *Mqcz*; *exercitus a. militia caelorum* *PolAnt* [szyk 34:1] (35): *BielŻyw* 151; Abowiem ten pan [...] y gwiazdy niebieskie chowa wliczbie łwoiey á káždá włáfnem przezwiłkiem miánuie. *RejPs* 216;

KrowObr 111; *Leop Ier* 33/22; Będę cię błogostławił/ y rozmnożę potomstwo thwoie iáko gwiazdy niebiełkie *BibRadz Gen* 22/17, I 7c marg, 386b marg; *BielKron* 11v; *OrzQuin* A4; *LeopPrzep* a3, bv [2 r.], b2v [2 r.], b3; Cynosura, [...] Gwiazdą niebieska/ którą mnieyłym miedzwiatkiem zową *Mącz* 76c, 15a, 304b, 384b, 385d, 465b, 485a; *RejPos* 42; *BudBib Deut* 1/10, 2.Par 33/3, 5; *KochPs* 213; *ArtKanc* B6; Tęn *Prometheus* był człowiekiem bárzo mądrym/ y około gwiazd niebiełkich bárzo wczonem *GórnRozm* N3; *LatHar* 465; *WujNT Mar* 13/25, s. 422 marg, *Rom* 4/18, s. 853 marg, *Apoc* 12/4.

»obłok niebieski« [w tym: bibl. (27)] = *nubes caeli PolAnt, Vulg* [szyk 29:2] (31): *BierEz* G3; A z niebiełkich obłokow gwałtem wodą płynęła. *LubPs* gg6; Krolełthwá źemie śpiewayćież Bogu/ [...] Temu który zdawná iezdzi ná obłokách niebiełkich [*Equitanti in caelis caelorum*] *BibRadz Ps* 67/34, *Dan* 7/13, *Mar* 14/62; *OrzRozm* Q3; *BielKron* 4v; *RejAp* 7v [2 r.], 9, 156v; *RejPos* [136], 231v; *RejPosWstaw* [21³]v; *BudBib Dan* 7/13; fyn człowieczy [...] miał być w obłoku niebiełkim do Stárodawnego przywiedziony *CzechRozm* 169, 124, 124v, 143, 169, 178, 180, 181; *CzechEp* 299; *ArtKanc* S20v; *LatHar* 695, 709; *WujNT Matth* 24/30, 26/64, *Mar* 14/62; *SkarKaz* 1b.

»planet(a) niebieska(-i)« = *caeleste corpus, sidus Mącz* [szyk 6:3] (9): Ta tedy mocz y włafnem przyrodzeniem od zwirzchnich niebiełkich planet y gwiazd/ y też dla biegu fłóncza/ tym rzeczám żywiólnym bywa dana ku naprawie y ku pořilaniu członkow wnątrznych *FalZioł* [*7]v; *KłosAlg* A3; *RejWiz* A7v; Saturnus item, Yedná plánetá niebieska z fiedmi plánet. *Mącz* 369c, 387a, 417c; *RejZwierc* 3; *StryjKron* 532; *BielRozm* 5.

»ptacy (a. ptak, a. ptastwo, a. ptaszkwie, a. ptaszęta) niebiescy (niebieski(e))« = *volucres a. volatilia caeli (a. caelorum) PolAnt, Vulg* [szyk 25:1] (26): liřki maią iamy/ gniazda niebiescy ptácy/ ale fyn człowieczy [...] niemá gdzie by fwą głowę fklonil *OpecŻyw* 87; *MurzNT Matth* 6/26; *LubPs* C; *KrowObr* 49; *Leop Gen* 7/23, *Ier* 9/10, 16/4, *Soph* 1/3; *BibRadz* I 1b marg, *Matth* 13/32; Nie ftáray fie thy nic moy miły fynacźku ni ocz/ ázafz więtfzey wagi fą ptałzkowie niebiescy/ álbo kwiatki polne niźli ty *RejAp* 22; *RejPos* 71, 82, 139, 217, 217v, [219]; *BudBib Gen* 6/7, 3.Reg 14/11, *Ier* 16/4, *Dan* 4/12[9], 21[18]; *CzechRozm* 114v; *GrabowSet* O2; ptacy niebiescy/ czytay ptacy powietrzni. *WujNT Dddddd2, Matth* 13/32.

»słóńce niebieskie« (2): Boć przed twym gniewem ztáiem: Ták iáko śnieg niźczeie/ Kiedy mu Słóńce niebiełkie dogrzeie. *KochTr* 19; *ArtKanc* K11v.

peryfr. »niebieskie światło« = *słóńce* [szyk 1:1] (2): *KochOdpr* C3v; Choć niebiełkie światło wřchodzi/ Choć y zá gury záchodzi/ Iák w południe ták w puł nocy/ Záłość mię trzyma w fwey mocy. *WisznTr* 26.

»tęcza niebieska« (1): á pod łamemi główkami kwiatki brunatne mienione iako by tęcza niebiełka wyrařtaią *FalZioł* I 61a.

»wiatry niebieskie« = *venti caeli (a. caelorum) Vulg, PolAnt* (4): *Leop Dan* 11/4; *BibRadz Dan* 7/2, 11/4; wćiekayćie z ziemie pułnocney/ mowi Iehowá/ bo ná cźterzy wiatry niebiełkie rozrzućilem was *BudBib Zach* 2/6.

»znamię, znak niebieski(e)« [w tym: w połączeniu z nazwą znaku (41); dwanaście znamion niebieskich (7)] = *znak zodiaku; signum Zodiaci Murm; signum caeleste Mącz; signum caeli Vulg* [szyk

73:8] (73:8): Duodecim signa zodiaci, Die zwelff czeichen. Dwánaście známyon nyebyefkich. *Murm* 4; Wiofna [...] troie znamion niebieskich w łobie zawiera, Skopu, Byka y Bliźnięta. *FalZioł* [*8]v, [*8]v, I 49b; *RejPs* 94; *HistAl* A3, M4v; Náuká krotká co kto poczynác pod každym znamieniem niebieskim ma. *Goski* *2v; *BielKron* 25, 56; było zácimienie Słoneczne bárzo łtráfzliwe/ w Ráku w známieniu niebieskim *LeovPrzep* Av; zefzli fie málem nie włzythcy Plánetowie w iedno známie niebieskie Lwá/ ktore známie z inłzych dwánałcie iełt nazacnieyłze *LeovPrzep* B3v, a4, A2, A2v, B [3 r.], Bv (47); *Astronomia*, Náuká o niebieskich známionach *Mqcz* 18b, 16a, 17d, 18b, 33b, 103d (17); *Calep* 249a, 1152b; *GrabowSet* C2v; *PaxLiz* Cv [2 r.], C2, C2v.

»známie, znak niebieski(e)« = *niezwykłe zjawiska na niebie* [szyk 4:3] (6:1): Drog Pogáńłkich niechćieyćie fie vczyć: y známion niebieskich niechćieyćie fie bać [*a signis caeli nolite metuere*] *Leop Ier* 10/2, *Ier* 10 arg; *LeovPrzep* b, bv, b2; Iákóz y ná ten czás/ przez té niebieskie znáki/ Trzech królów wzbudził *SiebRozmyśl* G; Niech ćie nie łtráfzłá niebieskie známioná/ Iuż fie dźdźáwego nie boy Orioná. *KlonFlis* B3v.

Zestawienia w funkcji nazw astronomicznych: »Bliźnięta niebieskie« = nazwa gwiazdozbioru (1): Zás Bliźniętá Niebieskie/ znák iełt ziednoczenia/ W rátunku y przyiázn práwie do łkonczenia. *PaxLiz* C2.

»niebieski Węzeł« = nazwa gwiazdy (1): Láncuchy gwiazdá łpięłá/ od Greków názwána/ Niebieski węzeł. *KochPhaen* 10.

»Woz niebieski« = nazwa gwiazdozbioru *Niedźwiedzicy*; *Arctos Mymer*¹, *Mqcz*; *Arcturus Vulg*, *Mqcz*; *Hamaxa*, *Septemtriones*, *Ursa Mqcz* [szyk 5:3] (8): *Mymer*¹ 2v; *Leop Iob* 38/31; Y tego [...] przodkowie náłzy łtrzegác/ ná Práwo w Polłzce prołtym okiem/ iáko ná Morzu żeglarze áby niezbláđzili ná woz niebieski/ ktory zowá *Polum Arcticum*, pátrzáli *OrzRozm* Ev; *Arctos septemtrionalis*, Niebieski woł ná pułnoćy. *Mqcz* 15a, 15a [2 r.], 153a, 384b.

Szereg:»i (tak, też) niebieski i (tak, jako) ziemski (a. ziemny)« = *caelestis et terrester Vulg* (4): y mieczem á głodem będą wytráceni: y będzie łcierw ich pokármem ptakom niebieskim y bełtyam ziemłkim. *Leop Ier* 16/4, *1.Cor* 15/40; *MWilcHist* A2v; *WujNT* 1 *Dor* 15/40. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w przeciwstawieniu 2 r.]

W przén (31) : Miełiác iełt niebieski złotogłow, Słoneczny łłuzebnik, złodzieyłki nieprzyiáciel *BielŻyw* 135; A ták [*Pan Bóg*] kazał obłokom by fie rozrołłły/ A iłby fie nyebyefkye fortki otworzyły. *LubPs* R6v; Vrzędnicy niebyefcy/ Plánetowie. *RejWiz* 152 marg, 145 marg, Cc5v, Dd3v; *Leop Soph* 1/5; W tenże dzień włzytki źrzodłá przepáłci wielkich porwáły fie/ y okná niebieskie otworzone łá. *BibRadz* *Gen* 7/11, *Gen* 8/2, *Is* 24/18; Ten dźiw morzki pod Skopem iełt/ y pod Rybámi/ Náđ byłtrymi niebieskich [!] odnogi drógámi. *KochPhaen* 14; *WisznTr* 22.

W charakterystycznych połączeniach: fortka niebieska(-i, -ie), okno (4), rzesza, łwieca (2), urzędnik (2), złotogłow.

Wyrażenia: »gwiazdy niebieskie« = przelożeni *Kołciola* (4): thedy ie [przelożonych *Kołciola*] możemy włáłnie zwác gwiazdámi niebieskimi *RejAp* 76v, 76v [2 r.], Dd4v.

»niebieskie książe« = planeta, ciało niebieskie (1): A iełli moc ná zyemi dał drzewom źwyerżetom/ Coż rozumiełł iz wyęłtze niebieskim kłiążetom. (marg) Plánety ołobná máiá moc. (-) *RejWiz* 128v.

»wojsko, rycerstwo, zastępy niebieskie« = *gwiazdy, militia caeli (a. caelorum) Vulg, PolAnt (5:3:2):* Y nábudował ołtarzow wífemu rycerftwu niebiełkiemu (Gwiazdam/ Słońcu/ y Miełiącowi) *Leop 4.Reg 21/5, 4.Reg 21/3, Act 7/42;* Y ízedł á służył Bogom cudzym/ y kłaniałię im/ słońcu álbo miełiącowi/ álbo ktoremukolwiek wołfkowi niebiełkiemu *BudBib Deut 17/3, Deut 4/19, 4.Reg 23/4, 5, Soph 1/5; CzechEp 109; WujNT Act 7/42.*

Zestawienie: »niebieskie domy« = *w dawnej astrologii pewna część nieba w stosunku do odpowiedniej części ziemi (4):* Twoje ognífte ítrzały/ twé ítráízné gromy Latáły: á niebieskie trzáłkály domy. *KochPs 114, 146; KochBr 150; ZawJeft 28.*

γ. *Z nieba pochodzący, spadający (27) :*

Wyrażenia: »deszcz niebieski« (1): Buyné drzewá nalepiéy ddżem niebiełkim żywą *KochFr 93.*

»niebieskie nawały« (1): Nie ízkodzi mu fufza/ defzcz/ niebieskie nawały *KlonWor 79.*

»ogień niebieski« = *ciepło słoneczne (1): [drzewo] poki roście ná ziemi/ bierze poíłek z wody/ z dobrého wiátru/ y z ognia óného Niebiełkiého/ który íftność rzeczam wízyłtkim dawa* *Oczko 5.*

»ogień niebieski« = *ignis Domini Vulg [szyk 5:1] (6): Leop Num 11/1; Sodomá, Miáłto było w żydowftwie in Páleftina niebiełkim ogniem zátrácone. Mącz 398c; KochPs 161; WerGośc 257; WujNT Apoc 20 arg; Y iesliś winien/ niech cię ogień niebiełki [ignis caelestis JanStat 1129] ípali/ y káduk popádnie/ y płynienie krwi. SarnStat 264.*

»rosa niebieska« = *ros caeli (a. caelorum) HistAl, Vulg, PolAnt [szyk 13:1] (14):* Zefir/ nálazł w íednym kamieniu wydrożonym throché wodi/ która íie tám ícieklá z rofi niebieskiej *HistAl H4, 16v; LubPs dd2v, dd3 marg; Leop Dan 5/21; BibRadz Gen 27/39, Dan 4/12; Dayci Pánie Boże z rofy niebieskiej y s pożytku zyemie hoyność zboża/ winá/ y oleiu BielKron 14v, 14v; BudBib Dan 4/15[12], 23[20], 25[22]; Oczko 1v; KochPs 196.*

»światłość niebieska« (1): Iakofz tho Piwonija ma mocz od fwiathłofci niebieskiej: Íż padaiącą niemoc oddala mocznie. *FalZioł [*8].*

Przen (3) :

Wyrażenia: »rosa niebieska« = *nektar kwiatowy (2):* Ieft fók z rofy Niebieskiej ktori pczóły zbieraią czałow pogodnych: z kwiatkow woniaiących *FalZioł IV 27d; KlonWor 11.*

»niebieska rosa« = *prawdopodobnie słodka wydzielina rośliny Alhagi Camelorum Fisch. (1):* Manna, Mánná/ Niebieska rofá. *Mącz 208a.*

δ. *Charakteryzujący niebo (5) :* Bo by kto na niebo wftąpił, aby przyrodzenie fwiata á czudność niebiełką przegládał, niczby íie mu wczéfnego nie zdało *BielŻyw 39; RejPs 84v; O włafnościach niebiełkich mielichmy rozmowy. RejWiz 147; Coeli commutationes conversionesquae, Przemienności niebieskie. Mącz 239b; Iefli kiedy/ w pogodną noc piérwomieśięczną/ Pátrzáiác ná niebiełką krałé bárzo wdzięczną/ Vyżrzyłz tám drógę KochPhaen 18.*

ε. *Odnoszący się do nieba jako podmiotu działającego (4) :* To wízytko niebo rządzi á Płánety iego/ Bo im moc tá nádána od Páná íámego. Ale [...] to wiernym Prorocy íáínie powiedáli/ By íie ítráchow niebiełkich nigdy nie lękáli. *RejWiz 136v; grzmienie niebiełkie nie íeft tak írogie/ íáko był on święty iego głos ízátáńłkim rotam ReszList 181.*

W przeni (2) : Iuż mu [człowiekowi rozważnemu] nie straszne żadne nowinki/ iuż mu nie straszne żadne pogrozki niebieskie/ żadne praktyki/ ani żadne zalepione na przyzły wypadek jakie planety *RejZwierc* 88.

Wyrażenie: »poseł niebieski« [o słońcu] (1): Słońce iest [...] poseł niebieski *BielŻyw* 135.

§. Odnoszący się do nieba jako obiektu oddziaływania (1) : Słońce iest [...] okrąfa niebieska *BielŻyw* 135.

b. Od znac. 'niebo w ujęciu astronomicznym' (92) :

α. Będący niebem (7) :

Wyrażenia: »(o)krąg niebieski« = *firmentum* *HistAl* (5): *HistAl* A; *Mącz* 22b; Sama oś/ która prędko krąg niebieski toczy/ Z mieyscá swęgo by namniéy nigdy nie wykroczy. *KochPhaen* 2; *KochTarn* 77; Hemisphaerium – Połkulie, połokregu niebieskiego. *Calep* 476b.

»niebieska światłość« (1): Bo wiedz iże tá zyiemiá w tey swoiey ciężkości/ Ták prawie w szrodku wiśi niebieskich światłości. *RejWiz* 145v.

W przeni (1) :

Wyrażenie: »niebieska machina« [*machina mundi* – okrąg świata *BartBydg*] = konstrukcja wszechświata (1): kthore tho dobrá wietfze świadectwo dáią mądrości/ á wżechmocności Bożey/ niż łłoneczna światłość/ ábo ten wstáwiczny bieg/ niebieskiey máchiny. *Górndworz* Gg4v.

β. Znajdujący się, dziejący się na niebie, w niebie (79) : *HistAl* A; *RejWiz* 142v, 143v; Był theż w Arkádyiey Atlás człowiek wyłokiego rozumu/ który Astronomią/ tho iest/ bieg spraw niebieskich/ wynalazł *BielKron* 273; *LeovPrzep* a3v; Poli – Dwa punkti mebieskie [!], ieden na półwci [!], a druga południe, koło ktorich wżiśtko niebo obracálie. *Calep* 817a.

W charakterystycznych połączeniach: punkt niebieski(-a), rzqd, rzecz (3), sprawa (3).

Wyrażenia: »bieg(i) niebieski(e)« [*niektóre użycia może w znac. γ. od „niebo bieży”*] [*szyk* 44:11] (55): *Kłosałg* A3; Vkażcye łie s chwałą Pánu/ ognye/ grády/ snyegi/ Lody y wyátry gwałtowne/ co nyebieskye byegi/ Ná łłowo Páńskye spráwuyą *LubPs* ff3v, ff3v *marg*; *RejWiz* 143v; *Goski kt*; Bieg niebieski będye łtaći/ Słońce swoię iáłność łtráći. *BielKron* 135v, 5, 6, 46 [2 r.], 98v, 123 (10); *KwiatKsiąż* K3 *marg*; Astronomia, Nauká o niebieskich známionach/ y o ynfzim biegu niebieskim. *Mącz* 18b, 18b, 211c, 232b, 233c, 443c; *OrzQuin* O3; Przepowiedzenie przygod z Biegów Niebieskich od Roku łátoliego [...] 1564. [...] wzięte z Złáczenia wielkiego Płánetow zwierchnich/ y z zácmmienia Słóńca *LeovPrzep kt, ktv*, a2 [2 r.], a2v, a3 [2 r.], a4, b, F2v; Y dzierzeli ták niektorzy więdzy Philozophowie/ że świat przez muzykę łtánał: á niebieskie biegi/ obrácáiąc łie podług przyrodzenia/ piękny dźwięk/ y wdzięczną hármónią dáią. *Górndworz* Hv; *RejPos* 35, 35v [2 r.], 259v, 270v; *RejZwierc* A5, 2v *marg*, 3, 4, 4v (8); *BielSpr* 1; *BudBib* I 436d *marg*; *Oczko* 29v, 30v; *ArtKanc* Nv; *GrabowSet* K4, R2v; *SarnStat* *3v.

»niebieski cyrkiel« = *biegun niebieski* (1): Anarcticus, Niebieski cyrkiel á okrąg przeciwo południu, Alias, Polus meridionalis. *Mącz* 11a.

»koła niebieskie« (3): *KochPs* 201; *KochPhaen* 18; Ale ty Pánie/ który [...] ciężkiey ziemie grunty ręką wrzucálf/ Y kół niebieskich biegów ich oducałf: Opuść gniew *ZawJest* 10.

»koniec, wierzchołek niebieski« = *biegun niebieski; cardo a. vertex caeli, polus Mącz (1:1)*: Vertices coeli quos Graeci Polos dicunt, Hak/ łzpicá/ wierfchołek niebieski. *Mącz* 486d, 308c.

»niebieskie obroty« [może w znac. *γ. od „niebo się obraca”*] [*szyk 1:1*] (2): *GórnRozm* N3v; Iużeś ieft dołwiádczony/ káždy w łwoiey łztuce. W Księgách łwych opifuiąc Niebieskie obroty *PaxLiz* Cv.

»okrąg niebieski« = *conversio caeli* *Modrz* (6): dziewięć ieft łpher/ tho ieft okręgow niebieskich/ ktore łie zawłze nad nami w godzin cztyrzy y dwadziefćia/ to ieft przez ieden dzień/ w około obracziá. *KłosAlg* A4; *RejPs* 217v; *Kozmogrąphia*: tho iefth rozmierzenie włzytkiey źemie wedłóg łłopniow y inych znamion w okręgoch niebieskich. *BielKron* 263, 263; *ModrzBaz* [16]v; *Calep* 488a.

»niebieski okrąg« = *biegun niebieski* (1): *Mącz* 11a cf »niebieski cyrkiel«.

»plaga [= *strefa, strona*] niebieska« (1): Coeli inclinatio, quam quidam aspectum et Horisonta vocant, *Plagá* niebieska. *Mącz* 57c.

Szereg: »ani (tako) niebieski, ani (jako i) ziemski« (2): [*Arystoteles*] temu łámemu dáie dobroć/ dołkónáłość y wyborność/ [...] nie przypułzczáiąc w towarzłftwo iego [...] żádnéy rzeczy/ áni niebieskiéy áni ziemłkiéy *OrzQuin* O3, O3.

W przen (1) :

Wyrażenie: »niebieska ós« (1): Ku dniowi niebieska ós náwráćáá kołá *GórnTroas* 33.

γ. Odnoszący się do nieba jako podmiotu działającego (3) : Patrziyże zálię iuz ku tey łpráwie dziwney niebieskiey co zálię z nowu do tákiego nędznego á zámiełżánego przyrodzenia náłzego przypadku. *RejZwierc* 3v.

Wyrażenia: »bieg niebieski« (1): Dziecię ktore łie narodzi/ łprawiedliwym [!] łędzczá będzie/ mocny á grubego ciála/ A włzakże będzie łmyłny. Wedłóg biegu niebieskiego/ ktoremu pan nad włzytkieimi rzeczami łwiata te⁸⁰: mocz niezmierná dáł *FalZiol* V 49.

»śpiewanie niebieskie« = *tzw. muzyka sfer* (1): Ktoż wyłłowi dziwny łpołob niebios/ y łpiewániu niebieskiemu [*concentum coeli*] kto każe vmilknąć. *Leop Iob* 38/37.

δ. Odnoszący się do nieba jako obiektu oddziaływania (3) : *OrzQuin* O3; Niech łtoią á wybáwiá cię wielzczkowie twoi niebiescy/ co pátrzą ná gwiazdy/ ráchuiá miełiące/ ábyć przyłżłe rzeczy opowiedzieli. *SkarKaz* 518b.

Wyrażenie: »sprawca niebieski« = *wedłóg Arystotelesá stwórca wszechłwiata* (1): By dwa byli naywłżłzy łprawcy Niebiescy/ [...] tedy dármoby był z nich ieden/ gdyż ón mocniełszy może odpráwić łpráwę łwá bes onego łłábégo *OrzQuin* O3.

c. Od znac. ‘siedziba bóstwa, zbawienie’ (2024) :

α. Będący niebem, zbawieniem (677) : Bo Pan Bog [...] Záwłždy tu przemyelłkawa s łwey dobrotliwołści/ Chocyałż łtolicá yego w nyebyelkyey możnołści. *LubPs* C3v; *GrabowSet* V4.

W połączeniu szeregowym (1): Ktore to tytuły [...] Krolowi y krolełtwu cieliełnemu/ doczełsnemu/ ziemłkiemu łłuzyc nie mogá: ále tylko duchownemu/ wiecznemu/ niebieskiemu. *CzechRozm* 179.

W przeciwstawieniach: »niebieski ... ziemski (4), łwiecki (2)« (6): *CzechRozm* 124, 179; *KochPs* 18, 79; *Ermigildus* młodziencieł/ gárdząc łwieckim krolełtwem: chętlowie niebieskiego łzukáł *SkarŻyw* 368, 579; Sáma dłóg zápláćilá Bogu Włzechmocnemu. Z tych ziemłkich do Niebieskich połżłá ofiádlółci *KołakCath* Bv.

Wyrażenia: »chwała niebieska« = *niebo, raj, żywot wieczny* [szyk 35:11] (46): A tak ij cij ij onij bez liczby fpiéwaiątz alleluia/ prowadzili bofką ie⁸⁰ wielmożnoftz do niebieskieé chwały *OpecŻyw* 174v, 16; *PatKaz I* 15v; *PatKaz III* 131v; *WróbŻółt* E8, P5v, R2v, kk5, íf7v; Ktorzy fie kwąpią do chwały niebieskiej/ máią fie obierać w czyłtości ferdeczney y miłości bráterskiej. *Leop 1.Ioann* 3 arg; *LeovPrzep* b2, [K]; *GrzegŚm* 14; *KuczbKat* 140; *WujJud* 152; *KarnNap* B3, C2, D, E, E2, F; *SkarŻyw* 595; *NiemObr* 112; *ArtKanc* B6; Zołtawilci siedm Sákramentów/ ná [...] łalki przyczynienie/ y o chwale niebieskiej vpewnienie. *LatHar* 677, 42, 312, 365, 411, 426 (18); A przetoż wżytko cierpię dla wybranych: áby y oni zbáwienia doftąpili ktore iełt w Chriřtuřie Ieřuřie z chwałą niebieską [*cum gloria caelesti*] *WujNT 2.Tim* 2/10; Bo mi fię dziwnieyfzy [*Jezus*] zda w tych iáłteczkach/ á niźli w chwale niebieskiej. Bo tám przyrodzone mieyfce iego *SkarKaz* 489b, 119b, 205b. [*Cf też »chwała królestwa niebieskiego«*]

~ W charakterystycznych połączeniach: dostać się do chwały niebieskiej, kwapić się, prowadzić ((s)prowadzon, przeprowadzenie) (4), przyść (przyście) (2); dostać niebieskiej chwały (2), dostąpić; dziedzic chwały niebieskiej, syn; chwałę niebieską dać, otrzymać (2); w chwale niebieskiej krolować, przebywanie. ~

»niebieskie mieszkanie« [szyk 3:2] (5): *OpecŻyw* 143v; *WróbŻółt* qq2; Wyfluchay z niebieskiego miełzkánia twego [*de caelis loco parata residentiae tuae*] modlitwę y prośbę ich *BibRadz 3.Reg* 8/49; *LatHar* 271; *KołakSzczęśl* A3.

»osiadłość niebieska« [szyk 6:4] (10): *RejKup* f3; *RejAp* 175v; Bo pięknać też miał pořtawę Anyoł/ gdi iefzczę był w ořadłofciach niebieskich *RejPos* 201, 196, 214, 216v, 227v; Ani to iełt fzcześliwfzy ktory dłużej żywie/ Iedno ten ktory żywfzy ná świećie cnotliwie. W Niebieskie fie przenoři one ořadłofci *KołakCath* C3, Bv; *KołakSzczęśl* [D].

»niebieski raj« [szyk 2:2] (4): á duřzá twoiá/ zbáwienia y weřela wielkiego w ráiu niebieskim z Anioły Bożymi y z wybranymi iego vzywie [!] *KarnNap* Fv; *LatHar* 240, 243, 584.

»niebieska řwiatłość« [szyk 1:1] (2): Rzekł Heliařz/ tákžec ty nářze ořadłofci/ Tež podobny ku oney niebieskiej řwiatłofci/ Ktorey tu áž do czáfu w rádořciach czekamy/ Pewnie wierząc/ iż fie tám wřzyfcy dořtác mamy. *RejWiz* 180; *LatHar* 568.

»niebieska wysokość« = *niebo, raj, żywot wieczny; caelum* *PolAnt* [szyk 24:6] (30): *PowUrb* +2v; Iako pan bog weyrzawřłfy zwyřokofci niebieskiej wyrwał řpotępienia człowieká vbogiego. *RejPs* Ff5v, 79v, 99v, 192, 217v; wždy nie może być žeby bogowie byli ludziom poddáni/ álbo thež žeby ziemiá nád wyřokofć niebieską miáła być przełożoná [*si terra altitudini caelorum preponetur*] *HistAl* G7; *LubPs* P5 marg, R4v, dd6v; Abowiem ábyć tám miáły być iákie drzewá álbo płynąc iákie rzeki ná tych wyřokofciach niebieskich řłábiebjchmy o tym rozumieli. *RejAp* 188, 17, 20v; Luciferá też zářię był przed tym řtworzył ná wyřokofciach niebieskich *RejPos* 100v, 146, 164, [226], 300, 329v, 335; *BiałKat* 98; *RejZwierz* 69; *BudBib Iob* 22/12; *KochPs* 18, 79 [2 r.]; *LatHar* 31, 67, 139, 464.

~ W charakterystycznych połączeniach: Pan niebieskich wysokořci; wřtąpić na wysokořć niebieską (2); siedzieć na wysokořciach niebieskich. ~

Zestawienie: »królestwo niebieskie« = *regnum caelorum a. Dei PolAnt, Vulg; regnum caeleste Vulg, Modrz* [szyk 446:19] (465): *BierRaj* 19v, 20v; archanioł Gabriel [...] pokłęknał/ ij vkloniwřłfy fie

dziewicy Marij/ do kroleństwa niebieskiego fie wrocijl *OpecŻyw* 9; Zaprawdę wám to powiedám/ ijże iawni grzéffnicy ij niepoczéfné żony/ vprzędzą wás do królewftwa niebieskiego *OpecŻyw* 74v, 1, 6, 48, 81, 95v, 129; *PatKaz I* 9; *WróbŻółt* E8, P5, mm4, qq2v; *RejPs* 63, 190v *marg*, Ff4v, Ff6v; *SeklWyzn* b4v; Obiecuie pan Bog duchownim pafterzom [...] yż wkroleftwie niebieskim będą iaśny iako flończe. *SeklKat* H4v, P4v; *KromRozm I* A4; *MurzNT* 66; *KromRozm II* c3, r4, x4v; *KromRozm III* A6v, C7v, C8v, I5, M4v; *GliczKsiąż* C3, D; *SeklPieś* 15; Chorążyna nád dziewicami: Szynkárká kroleftwá niebieskiego/ bądź miłościwa *KrowObr* 152v; Ci íą ktorzy íą wykupieni/ nadroffíszą krwią Báránká/ z ziemie do kroleftwá niebieskiego. *KrowObr* 229, A4v, 5, 27v, 44 [2 r.], 45 (14); Wybáwił mie Pan od wffelkiego vczynku złego/ y zbáwionego vczyni w kroleftwie fwym niebieskim *Leop* 2. *Tim* 4/18, *B4v, *Matth* 13/19, BBB3; *BibRadz I* 446a *marg*, *Mar* 4/26; *BielKron* 192v; *RejAp* 14, 43; *HistRzym* 48, 102, 124; A thu też iuz obaczyć możefz/ iż Piotr sobie nigdy tych kluczów [...] nie przywłáfczał/ [..] áby miał kogoby chciał wedle woley fwey pufzczáć do kroleftwá niebieskiego *RejPos* 302, 2v, 6v [2 r.], 10, 20, 26 (23); *BialKat* 103v; bylibyśmy godni niegdy zá iego [*Chrystusa*] íáfką y miłośierdzim/ sítać íie vczeńtniki chwały y Kroleftwá niebieskiego. *KuczbKat* 45, 385 [2 r.], 386, 390; *WujJud* 108; błogofławieńftwo Boże y kroleftwo niebieskie nie tylko dorofłym ludziom/ ále y dźiateczkam przynależy. *WujJudConf* 170; *RejPosWstaw* 42v; *BudNT Matth* 11/12; *CzechRozm* 29, 56 [2 r.], 75, 75v, 91v (12); *KarnNap* A2v, D4v; *SkarŻyw* 121, 183, 260, 368, 519; *MWilkHist* F3, *NiemObr* 116; *WerGośc* 224; *WerKaz* 306; *ArtKanc* G12v, I20v, T17v; O błogofławionyż to człowiek/ ktory będzie pożywał chlebá w kroleftwie niebieskim. *LatHar* 52, +++2v, 422, 465, 573, 597, 599; íam przyiął być z przodkami w Niebie. Z przodkami á Książęty/ w ízerokich Niebieskich Kroleftwach *KołakCath* C2; *KołakSzczęśl* B2v; *WujNT Matth* 6 *arg*, 8/11, 11 *arg*, 12, s. 46 *marg* (19); *SkarKaz* 3b, 116b, 244b, 637a [3 r.], b.

~ *W wyjaśnieniach przenośni i alegorii* (12): Bogoflaw ciebie pan bog z gori Sion/ ktori ítworzył niebo y ziemię, (*koment*) Z gori Sion [*Ps* 133/3], tho íeít z kroleftwa niebieskiego. *WróbŻółt* rr5, X, kk5v, qq2; *RejAp* 158; A rycerz/ to íeít człowiek bacząc to ma íść do ziemie fwiętey/ tho íeít do kroleftwá niebieskiego/ przes dobre vczynki. *HistRzym* 56v; Corká táto piękna/ Páni poćieszenia/ íeítci kroleftwo niebieskie. *HistRzym* 104, 41, 97v, 98; *RejPos* 224, 238v *marg*.

W przekładach i omówieniach częścię powtarzanych wersetów Pisma Św. (201):

Matth 3/2, 4/17, 10/7 (13); *PatKaz III* 141v; A idąc przepowiedáicie/ mówiąc że íię przybliżyło Króleftwo niebieskié. *MurzNT Matth* 10/7; *BibRadz Matth* 10/7; *KuczbKat* 385; *BialKaz* B3; *BudNT Matth* 10/7; *CzechRozm* 108v; *KarnNap* G3v; *CzechEp* 154 [2 r.]; *WujNT Matth* 3/2, 4/17, 10/7.

Matth 5/3, 10, 19/14, *Luc* 18/16 (31): Błogoflawienij ktorzy prześladowanié cirpiá [!] prze íprawiedliwoftz/ bo ijch íeít krolewftwo niebieskié. *OpecŻyw* 42, 42, 59v; *RejKupSekl* a4; *MurzNT Luc* 18/16; Pan Kríftus powyedzyeć raczył iż bárzo kroleftwo niebieskye należy dzyecyom *GliczKsiąż* D7, D; *LubPs* C3v *marg*; *KrowObr* 189v; A on [*Jezus*] otworzywízy vftá íwoie náuczał ie temi flowy. Błogofławieni vbodzy Duchem: ábowiem ich íeít kroleftwo niebieskie. *Leop Matth* 5/3, *Matth* 5/10; *BielKron* 157; *RejPos* A6v, 2v, 153 [2 r.], 263v, 264 (10); *RejZwierc* 139; *BudNT Matth* 5/3; *SkarŻyw* 76; *KołakSzczęśl* B2 [2 r.]; *WujNT Matth* 5/3, 10, 19/14; *SkarKaz* 83b.

Matth 5/19, 11/11, 18/1, 4 (24): Woneńto godzinę przyźlzi vczniowie ku Iesufowi rzeknąc/ Kto wźdy więtfzy ieft w króleſtwie niebieſkiem *MurzNT Matth* 18/1, *Matth* 18/4; *KromRozm III* M6; *Leop Matth* 5/19 [2 r.], 18/1, 4; *BibRadz Matth* 18/1, 4; A ktokolwiek fie ták vniży/ iáko to mále dzyęciátko/ tákowy ieft nawyzłzy w kroleſtwie niebieſkim. *RejPos* 329, 328v; *BudNT Matth* 11/11; *CzechRozm* 87v [2 r.], 90v, 91, 92; *SkarJedn* 69; *WujNT Matth* 5/20[19] [2 r.], 11/11, 18 arg, 1, 4.

Matth 5/20, 7/21, 18/3, 19/23, 24 (60): Czudzolozniczi/ á nieczyſci do kroleſtwa niebieſkiego niewnidą *SeklKat* K4v, Pv; Ani káždy yáko mowi Kryſtus/ kto mi mowi pánye pánye/ wnidźye do kroleſtwa nyebyeſkyego *KromRozm I* [L3]v, L2v; *MurzHist* L, V3; Zaprawdę wám powiadám/ ieſli ſię nienawrocicie i nieſtaniecie iako dźieciátka/ nie wnidźcie do kroleſtwa niebieſkiego. *MurzNT Matth* 18/3; Gámraći/ Fryierze/ nye vyrzą kroleſtwa nyebieſkyego *GliczKsiqz* B7v; *KrowObr* 33, 75, 139v, 152v, 157v, 237v; *Leop Matth* 5/20, 18/3; *BibRadz Matth* 18/3; *RejAp* 89; *HistRzym* 54, 101; *RejPos* 13v, 104, 151 [2 r.], 152v, 153 (14); *BialKat* 93v; *WujJud* 69, 105v, 202; *RejPosRozpr* c3; *CzechRozm* 112v, 228v, 250v, **6v; *ModrzBaz* [38]; *CzechEp* 53; *NiemObr* 113; *WujNT Matth* 5/21[20], 7/21 [2 r.], s. 47, *Matth* 18/3, 19/23 (11); *WysKaz* 20; *SkarKaz* 310a, 348b.

Matth 13/24, 31, 33, 44, 45, 47, 52, 18/23, 20/1, 22/2, 25/1, *Luc* 13/18 (42): przypodobané ieft króleſtvo niebieſkie człowiekowi ktoryto ſiál dobre naſięnié na roli ſwoiei *MurzNT Matth* 13/24; Powiedział im ieſſcze y drugą przypowieſć: Podobno ieft kroleſtvo niebieſkie Kwáſowi/ kthorego wźiawłſy niewiáftá/ włóżyłá we trzy korce máki/ ták że zkwáſniáło włſyftko. *Leop Matth* 13/33, *Matth* 13/24, 31, 18/23; Záſię podobne ieft kroleſtvo niebieſkie człowiekowi kupcowi ſzukáiacemu cudnych pereł. *BibRadz Matth* 13/45, *Matth* 13/24, 31, 33, 44, 47, 52, 22/2; *Goski* A5, A5v; TEdy podobne ieft kroleſtvo niebieſkie dzyęciáciom pániem/ ktore wzyáwłſy lámpy ſwoie/ wyłzy przeciwko oblubienicowi. *RejPos* [340], 52, 58v, 237v, 238v, 246; *WujJud* 130; *BudNT Matth* 13/24, 18/22[23], 25/1; *CzechEp* 372; *LatHar* 467; *WujNT Matth* 13/24, 31, 33, 45 [2 r.], 47 (14); *SkarKaz* 80b.

Matth 20/23, 25/34 (6): *SeklKat* S2; *RejPos* 85; Kroleſtvo niebieſkie tym ieft zgotowáne/ ktorzy go fá godni/ y ktorzy ie dobrymi vczynkami záſługuią. *WujNT* 84, 84 marg, 107 marg, Zzzzz3.

Matth 23/13 (9): *OpecŻyw* 76v; *KromRozm I* A4v; *RejPos* 184, 314; *WujJudConf* 86v; *SkarJedn* 372; *CzechEp* 250; *NiemObr* 115; A biádá wam Doktorowie y Pharyzeuſzowie obludni: iz zámykácie kroleſtvo niebieſkie przed ludźmi. *WujNT Matth* 23/13.

1.*Cor* 6/9, 10 (16): *KrowObr* 58v, 111v, 133v, 221v [2 r.]; Chcemyli tedy kroleſtvo niebieſkie odzierźeć/ mamy fie owłzeki oblec w zbroię/ to ieft wdobre cnoty *HistRzym* 104v, 104, 104v; *RejPos* 152v, 263v, 267 [2 r.]; *WujJud* 104v; Aza niewiećie iz nieſpráwiedliwi nie odźiedziczą kroleſtwa niebieſkiego? *WujNT* 1.*Cor* 6/9, 1.*Cor* 6/10, Aaaaa.

W charakterystycznych połączeniach: króleſtvo niebieſkie gwałt cierpi (4), *dane, powyższono, poźądliwe, przedajne; cesarſtvo kroleſtwa niebieſkiego, gody, gora, koſciół, mędrzec, moźność, obaczenie, obietnica, odpoczynienie, prawo, ſłowa, ſprawa* (2), *spustoszenie, syn, ſzafarz, ſzynkarka, uczeſtnik; gwałtem dobywáć kroleſtwa niebieſkiego, domieſcić, doſtápić (doſtápienie)* (4), *nabawić, ſzukać; doprowadzić do kroleſtwa niebieſkiego* (2), *iſć (dojſć, wniſć)* (3), *przewieſć (wwieſć, przywieſć)* (3), *puszczać, ſchodźić, ubiegać [kogo], uprzedzić [kogo]* (3), *wrocic ſię, zachowáć; wykupion do*

krolestwa niebieskiego, wzięt; odłączony od krolestwa niebieskiego; wyrzucon z krolestwa niebieskiego, wywołan; gwałt się dzieje krolestwu niebieskiemu; kwapić się ku krolestwu niebieskiemu; krolestwo niebieskie da(wa)ć (2), darować, w garści mieć, kupić (2), napęlnić, obiecać (2), osadzić, otworzyć (2), przedawać, ukazać, wysługować (wysłużyć, zasługować, zasłużyć) (4), zbudować; starać się o krolestwo niebieskie; zaprowadzić w krolestwo niebieskie; władanie krolestwem niebieskim, zapłacić; w krolestwie niebieskim być (2), jeść, mieszkać (mieszkanie) (2), pić, usieść (siedzieć, osadzać, posadzić) (5), rozkoszy używać, zapłatę wziąć; w krolestwie niebieskim koronowanie, pocieszenie, poselstwo, wesele; o krolestwie niebieskim upewnić.

Wyrażenia: »chwała krolestwa niebieskiego« (11): Wielmi tedy mamy temu miłemu panu dziekowatz/ ktory opuściwłszy khwałę [!]/ krolestwa niebieskiego/ tak się vkorzył/ iż w żywot panienki wstąpił. *OpecŻyw* 14, 1, 92, 178; *Leop* *A3v; *HistRzym* 66; othoć iuż wstał Pan á zbawiciel twoy [...]/ á czeka cie w oney Gálileey w chwale krolestwa fwego niebieskiego *RejPos* 110; *RejPosRozpr* c; *LatHar* 277, 657; *WujNT* 551. [Cf też »chwała niebieska«]

»droga do krolestwa niebieskiego« (2): iefliże się będziez zachowywał wiernie w tym krolestwie fwiątá tego/ iż może lnádnie znaleźć drogę do krolestwa onego wiecznego niebieskiego *RejPos* 54; *CzechEp* 341.

»drzwi, fortka, wrota krolestwa niebieskiego; drzwi do krolestwa niebieskiego« (1:1:1;1): *KrowObr* 192v; *RejPos* 338v; Drzwi krolestwa niebieskiego [!]/ przez grzech nam zamknione bywáią *WujJud* 86v; *SkarŻyw* 362. [Cf też **ζ**. »uliczka, wrota, brama, fortka niebieska(-ie)«]

»dwor, dworzanie krolestwa niebieskiego« (1:1): Też dzis święto wflytkiego dworu krolestwa niebieskiego ij rycerstwa anielfkiego *OpecŻyw* 9v; *RejPos* 2v. [Cf też **β.αα**. *W przeni* »dwor, dworzanie niebiescy(-ki)«]

»dziedzic, dziedzictwo krolestwa niebieskiego« (13:10): *OpecŻyw* 144v; *KromRozm II* b2v; iż ná krzcie bierzemy pietzę przodkiem wfzytkich grzechow nászych odpuszczenia/ potym przypofobienia zá Syny Boże/ á ná ostátek dziedzictwa krolestwa niebieskiego [!]. *KrowObr* 46v, 44, 45v; *RejAp* 9; *HistRzym* 99; ten iest práwy dziedzic krolestwa niebieskiego/ kto czyni wolá Bogá Oycá iego *RejPos* 186v, 2v, 33, 163v, 300; *RejPosWiecz*³ 99; *BialKat* 203v; *KuczbKat* 25; *RejPosWstaw* 21v; *CzechRozm* 61, 173v, 182; *KarnNap* A4v, C2v; *WujNT* 1.Cor 6/10, Aaaaa. [Cf też *W przeni* »dziedzictwo niebieskie«, **δ**. *W przeni* »dziedzic niebieski«]

»klucze krolestwa niebieskiego, do, od krolestwa niebieskiego« = symbol władzy św. Piotra, jego następców i Kościoła; *claves regni caelorum Vulg* (28:1:1): *OpecŻyw* 56v; Iezu ienżes Piotrowi apoštołowi klucze krolestwa niebieskiego ízczodroblwie podał. *TarDuch* B2v; *KromRozm I* E4; *MurzHist* S; *KromRozm II* o2v; A to mu dał klucze od krolestwa nybyeskyego: Co nic inego nybyło/ yedno iż mu gośpodárftwo wflytko tego to krolestwa nybyeskyego ná żyemi/ to yest kołcyoła fwego poruczył *KromRozm III* M4v, M3v, M8v, P6; *RejPos* 119, 299v, 300v; thák też przez Wiaré tylko lámę rozumiemy/ że w Kościele są Klucze niebieskiego Krolestwa/ á iż iemu moc iest dána grzechy odpuszczać *KuczbKat* 80; *WujJud* 6, 84v; *SkarJedn* 67, 68, 78; *SkarŻyw* 595; *NiemObr* 27, 29, 37; *ReszList* 151; *LatHar* 431 [2 r.]; *WujNT przedm* 36, *Matth* 16 arg, 19, s. 133, Zzzzz2. [Cf też **ζ**. »klucze niebieskie«]

»krolestwa niebieskiego klucznik« [szyk 1:1] (2): *OrzQuin* N3v; Piotra S. zowie [...] klucznikiem kroleństwá niebiefkiego *SkarŻyw* 279.

»korona krolestwa niebieskiego« (2): *ReszPrz* 4; Obáčz/ iż przez łtáteczne á męzne znołzenie vtrapienia dla Chrıftuła/ sftáią fię ludzie godni korony kroleństwá niebiefkiego *WujNT* 714. [Cf też **β**. »niebieska korona«]

»krol krolestwa niebieskiego« (1): A łtąd fie iuż sftániemy wielkimi krolmi. A nie ledá krolmi/ bo dziedzicmi á krolmi włáfnemi onego nierozmierzonego á dziwnie łpráwionego nam kroleństwá niebiefkiego *RejAp* 9. [Cf też **δ**. »krol niebieski«]

»ojczyzna krolestwa niebieskiego« (4): przez kthore odpufzczenie grzechów iużechmy zálię mieli przydż [...] ku łtráconey oyczyźnie łwey kroleństwá onego niebiefkiego *RejPos* 102v, 100, 144, 183v. [Cf też *W przén* »niebieska ojczyzna«]

»pałace krolestwa niebieskiego« (2): A kiedy iuż dokończyłz thego nędznego pielgrzymowania łwego/ pewnie ogládałz Pána łwoiego [...] ciebie z wielką rádofcią czekáiącego/ który [...] otworzyłci pałace kroleństwá niebiefkiego. *RejPos* 24v, 7. [Cf też *W przén* »niebieski pałac«]

»Pan krolewstwa niebieskiego« (1): Iełfcze niewidziál Iezufa w maiełtácie łiedzącego/ [...] a włfakoż wyznál go bytz pane^m ij dziedzicem krolewłtwa niebiefkiego *OpecŻyw* 144v. [Cf też **δ**. »Pan niebieski«]

»Pani niebieskiego krolewstwa« (1): Załżuzyła panna Mariá tę koronę/ [...] iako matka oblubienitza/ ij panij niebiefkié^{go} krolewłtwa *OpecŻyw* 189v.

»radości, rozkoszy krolestwa niebieskiego« (1:1): PSaln niełłporu wtorkowego/ wktorem wyłpiewawa prorok rozmáyte rołkofy kroleństwá niebiefkiego *RejPs* 190v; *MWilcHist* G2v. [Cf też **β**. »niebieska radość, rozkosz«]

»rycerstwo krolestwa niebieskiego« = *aniółowie* (1): Bo pátrzay co fie wnet nád tym dzieciátkiem zyáwiło/ że oni dworzanie á ono rycerłstwo kroleństwá niebiefkiego Anyeli łwięci/ wnełh przybiegli ná połługę iemu *RejPos* 19v. [Cf też **β.aa**. *W przén* »wojsko, rycerstwo niebieskie«]

»skarb krolestwa niebieskiego« [szyk 3:1] (4): Iż wnidz do klałłtorá á przyiác tę Regułę/ iełł kroleństwá niebiefkiego łkarb niezłitzony nálełł. *KrowObr* 145; *RejPos* 23 [2 r.], 165. [Cf też **γ**. *W przén* »skarb niebieski«].

»sprawca krolestwa niebieskiego« = *łw. Piotr* (1): [*Chrystus*] Pyotrá páłtyrzem owyec łwoich y łprawcą kroleństwá nyebyełkyego [*stanowił*]. *KromRozm III* G8v.

»tajemnice krolestwa niebieskiego« = *mysteria regni caelorum Vulg* (13): *Leop Matth* 13/11; Iż wam/ to iełł wiernym/ będzie dano znác ty táiemnice kroleństwá niebiefkiego *RejAp* 3; *RejPos* A5v, 53, 64, 67v, 276v; *CzechRozm* 28; *CzechEp* 69; *NiemObr* 89, 91; *WujNT Matth* 13/11; *SkarKaz* 80b. [Cf też **γ**. »tajemnice niebieskie«]

»zapłata krolestwa niebieskiego« (2): *LatHar* 578; vczy káznodzieie/ áby ludzie [...] nápomináli ku dobremu/ nádzieią zapłáty kroleństwá niebiefkiego. *WujNT* 12. [Cf też **β**. »zapłata niebieska«] ~

Szeregi: »boży a (i) niebieski« [szyk 1:1] (2): w drugi błąd nye mnyeyłly wpádnyelz/ iż w krolełtwye bożym á nyebyełkim/ yełł/ piłł/ y inych rołkofy čyełłstnych vżywác będziemy. *KromRozm II* r4; *KromRozm III* A6v.

»duchowny, (i) niebieski« (4): *CzechRozm* 119v, 124, 179v; Także y Antychriśt/ y pánřtwa Rzymřkie/ y inřzych wiele pobrawřzy/ [...] á iefzczę nawet [...] duchowne niebieskie łobie przywřawřczył *CzechEp* 370. [*Ponadto w pořwřczeniu szeregowym 1 r.*]

»niebieski i piekielny« (1): *SkarKaz* 207a cf *W prz.*

»ziemski, (i) niebieski« [szyk 3:1] (4): *WróbŹołt* V8; *BibRadz* I 478c marg; *BielKron* 466v; *RybGęřli* D3 cf *W prz.* [*Ponadto w przeciwřstawieniach 4 r.*]

W prz. (107) : A toć iefł Ewánielia z oney gory niebieskiej przynieřoná/ przez Páná Iezu Kryřthá Syná BoŹego *KrowObr* 48v; Trzymam fię co nablížey niebieskiej Kuznice. *Prot* Cv; A ták ty nędzny káždy człowieczę/ [...] wřpomniřz łobie ná to iŹeř iefł wyrzucon z onyck namiotow niebieskich *RejPos* 214, 260v; Zowie ie miłemi řwemi/ [...] přzeniczká řwoiá kthora ma być řchowána do oney dziwney řzpiřárníey niebieskiej iego. *RejZwierc* 130v; *SkarJedn* 61; ZAchoway mię/ ó řprawco niebieskiego domu *KochPs* 17; Bráćia nářzy/ ná wełoy y beřpieczny brzeg niebieski przepráwieni/ pámiętayćie ná nas *LatHar* 604, 358; Y pořiedli dŹiedzictwo w Niebieskiej kráinie. *KołakSzczeńř* C; KRolu Niebieski/ rŹádzco řiemřkich gránic/ Y teŹ Niebieskich *RybGęřli* D3; Iáko y přzenice miedzy plewámi máłó fię zda kiedy młocą: ále po odwianiu/ nápełniáią fię niá řpichlerze niebieskie *WujNT* 253; Źe to król táki/ Tu do nich przychodŹi/ co wřłada y gwiazdámi/ Y twiędŹą niebieską/ y řiemřkięmi rzeczámi. *SiebRozmyřl* G; Kocháią fie ludzie w wielkich pořfeřřyách y dochodách řiemřkich [...]. Lecz oná niebieska řziemiá y pořfeřřyey y dŹierzáwy řzerokie y dořtáteczne/ práwe bez řrářunkow y końcá ma bogáctwá. *SkarKaz* 637b.

W charakterystycznych pořwřczeniach: brzeg niebieski(-a), dom, gmach, gora (2), hijerarchija, kraina, kuŹnica, namiot, szpiřarnia, řpichlerz, twierdza, Źiemia.

WyraŹenia: »dwor niebieski« [szyk 2:1] (3): A wŹdy iefł ták iádowite przyrodzenie iego [człowieka]/ iŹ y tego ták wielkiego klenothu/ iemu z dworu niebieskiego nádanego/ oney duřyczki řwey odřtápi *RejPos* 247, 297v; *ArtKanc* B2v.

»dziedzictwo niebieskie« [szyk 9:2] (11): *WróbŹołt* V8; *RejAp* 1v; *HistRzym* 76; *KarnNap* B2, C3v [2 r.], E2v; *ReszList* 146; *KołakSzczeńř* A4v; *PowodPr* 13; WŹiáłem zadátek dobry ná dŹiedzictwo niebieskie y oyczyznę onę wieczną: toć iuŹ wřzytko moje co w niebie iefł *SkarKaz* 162a. [*Cf teŹ »dziedzictwo królestwa niebieskiego«*]

»Jeruzalem niebieskie« = (H)*Ierusalem caelestis* *PolAnt*, *Vulg* [szyk 14:3] (17): *WróbŹołt* qq2v, qq3 [2 r.]; moglibychmy czařu řwego przydŹ do onego Ieruřsalem niebieskiego: ktore bywa ofádzone: obfitoćiá řwiętych a przebranych twoych *RejPs* 190v, 172; *Leop* P4; *BibRadz* I 478c marg, *Hebr* 12/22; *BielKron* 466v; *RejPos* 210; O czym teŹ Ian w Źiáwieniu řwiádczy/ opiřuiąc Ieruzálem ono niebieskie przypomina mury ie⁸⁰/ o dwunařćie grunciech *NiemObr* 36, 36; *LatHar* 9; *WujNT Hebr* 12/22, Zzzzz; *SkarKaz* 633b, 634a.

»kořćioł niebieski« [szyk 4:1] (5): *KromRozm III* B3; y wyřzedł głos wielki z kořćiołá niebieskiego [*de templo caeli*] od řtolice/ mowiąc: Źřtałó fię. *BibRadz Apoc* 16/17; *RejAp* CC4v; *SkarJedn* 60; *WujNT* 875 marg.

»miasto, grod niebieski(e)« [szyk 7:3] (5:5): *RejPs* 217; *RejWiz* 98v, 100v; Fortunny to komu fzcęfcie z niebiekiego grodu Z łálki dano *RejZwierc* 86v, 62v, 138; *CzechRozm* 119v; O Nabłogofławieńfze miefzkánie nawyżfzego miáltá niebiekiego Hieruzálem *LatHar* 595, 239, 600.

»niebieska ojczyzna« = *patria caelestis Vulg* [szyk 4:4] (8): *OpecŻyw* 49; fmierć oddal/ dáy tzałtkę w niebiekiej oytzyznie. *KrowObr* 164; *RejPosWstaw* 21v; *SkarŻyw* 262; *LatHar* 95, 96, 239; *WujNT Hebr* 11/16. [Cf też »ojczyzna krolestwa niebieskiego«].

»niebieski pałac, zamek« [w tym: w pl (28); zamki, pałace (1)] = *caelorum habitaculum HistAl* [szyk 20:10] (28:2): *WróbŻółt* ff5, qq2v; Abowiem on vpátruie zniebá wfłytki potrzeby ludzkie á fpáłacow fwych niebiekich [...] przegłáda wfłytki omiefkáwácze náziemi *RejPs* 48; *HistAl* 18; *KrowObr* 171v; *RejAp* CC4v; *BudNT Hebr* 9/21[23]; *SkarŻyw* 286; *LatHar* +8, [+9], 240, 349, 384 (17); *WysKaz* 6; *SiebRozmyśl* B; *PowodPr* 11; iż łá [...] zamki/ pałace/ niebiekie y piekielne/ niłkie y górne. *SkarKaz* 207a. [Cf też »pałace krolestwa niebieskiego«]

»niebieski przybytek (a. przebytek)« [w tym: w pl (4)] [szyk 3:3] (6): *BierRaj* 12v; *BielKron* 1v; O błogofławiony wrotny niebieki/ ktoremu klucze niebiekich przybytkow ná wolá dáią. *SkarJedn* 66; *SkarŻyw* 131; ráczże to dáć/ prošimy cię/ áby my [...] fámifmy też fercem w niebiekich przybytkách miefzkáli. *LatHar* 364, 100.

»rzeczpospolita niebieska« (2): Ieftefmy miefzcánie niebiefcy/ tho iefť práwem rzeczy pospolitey niebiekiej y Krolestwá Bożego iefthefmy rzádeni *BibRadz* II 110c marg; *CzechRozm* 78.

»niebieski Syjon« (2): Niechże iuz ná cyę fpuści znák fwey wielmożności/ Z niebiekiego Sionu s fwiętey wyfokości *LubPs* E3v; *LatHar* 279.

β. *Mieszkający, znajdujący się, dziejący się w niebie (970)* : *OpecŻyw* 72v; Abowiem ludzie fwięci a fprawiedliwi im więcey fmutkami bywaią fciñnieni tym więcey niebieskiego dobra ządaią. *WróbŻółt* B6; *RejPs* 35; *LubPs* ff3v; *KrowObr* 172; *RejAp* AA3; Tuć ten ftáry miřtr zeznał/ który był fwiadom fpraw niebiekich/ [...] iż thám było iedyne Bořtwo w troiákości *RejPos* 149v; *KuczKat* 395; *WujJud* 79v; *CzechRozm* 27v; w chorobie oney wykłádał piñanim pienia Sálámonowe. Práwie ná czás gdy fię łam do pienia onego gornego y niebiekiej muzyki gotował. *SkarŻyw* 202, 235, 291; *CzechEp* 98, 260; *NiemObr* 92; *ArtKanc* T10v; *GrabowSet* X2v; *LatHar* 343; Przetoż Chriřtułá we wfzytkim fluchác mamy: żebyfmy [...] od niebiekiego pokoju nie byli odrzuceni. *WujNT Hebr* 3 arg; *PowodPr* 16; *SkarKaz* 82a, 205b, 348a, 580a, 636a, 637b.

W połączeniu szeregowym (1): przeto też [Bóg] wfzytkim włádnie/ y dawa wfzythki dobrá cielefne/ duchowne/ niebiekie/ y wieczne *LubPs* Z2v.

W przeciwstawieniach: »ziemski (4), świecki (3), doczesny, skazitelny ... niebieski« (9): *RejRozpr* B4v; *KromRozm II* bv; Ták kto świeckie dla Páná opuřcza/ niebiekich dobr dořtáie *SkarŻyw* 535, 102, 227, 593; rácz im dáć po śmierci ich [...] zá máłe rzeczy wielkie/ zá ziemłkie niebiekie *LatHar* 630, 599 marg; Możec fię y ná zapłátę obeyrzec/ ále niebieką naprzod/ á potym ná tę doczeřną. *SkarKazSej* 670b.

W charakterystycznych połączeniach: *niebieskie(-a, -i) błogofławieñstwo (5), byt, dobro (16), muzyka, pokoj (2), rodzenie, rzecz (6), skrytość, sławność, słodkość, sprawa (3), uspokojenje.*

Wyrażenia: »chwała niebieska« [szyk 4:1] (5): O Panno przenachwalebnieysza/ przedziwną [...] niebieskiej chwały iálnością ozdobiona *LatHar* 410, 514, 515, 596; *WujNT* 582.

»niebieska korona« = *zbawienie* [szyk 2:2] (4): gdzie [w *klasztorach*] uyele panyen myelkayącz zyuota maryey panny naźladuyącz nyebeską koroną wzyąły *PatKaz III* 154v; *LatHar* +8v, 577; *WujNT* 1.*Cor* 9 arg. [Cf też **α.** »korona krolestwa niebieskiego«]

»majestat niebieski« = *zbawienie* (1): dopiero zrozumiał/ iź ten łobie dla nádzieie żywotá krotkiego/ koronę onę ławy y máiestatu niebieskiego/ vtrácił *SkarŻyw* 208.

»majestat niebieski« = *wyobrażenie tronu, stolicy boskiej* (6): *RejAp* 52v; á iżebyś łie też nam s tego [...] Máyełtatu łwego niebieskiego/ ozwác y tákieź obiáłnić raczył *RejPos* 286v, A5, 57, 210, 305v.

bibl. »moc, możność niebieska« [w tym: w *pl* (7)] = *virtutes caelorum PolAnt, Vulg* (7:1): *BibRadz Luc* 21/26; Przed którym [*Bogiem*] drżą możności wzytki łwiátá tego/ A niebyeskye pádáia pod nogámi iego. *RejAp* AA5v; *RejPos* 4v; *RejŻwierc* 2v; *ArtKanc* S20v; ábowiem Duchem vłt Páńłkich síłá y moc niebieska vtwierdzona iest *LatHar* 378; *WujNT Matth* 24/29, *Luc* 21/26.

»niebieska(-ie) radość, szczęśliwość (a. szczęście), rozkosz, wesele« [w tym: *szczęście i wesele* (2)] = *niekiedy zbawienie* [szyk 46:23] (44:11:9:7): *OpecŻyw* 183, 185v; *OpecŻywSandR nlb* 6; *RejKup* cc7, dd8; *SeklPieś* 15v; Twoią Krwia męzenniku grzechy náłze omyi/ y day nam niebieskie wesele. *KrowObr* 172, 192v, 217; *BibRadz I* 351a marg; *Prot* D4; Radości niebieskich żaden wymowić nie może. *RejAp* 176v marg, BB5v [2 r.], CC4v [2 r.], 185, 185v, 193v, Ff, Ff4v; *RejPos* 24, 40v, 305; Ray tu známionuie bycie álbo żywot wieczny s Kryłtułem: [...] gdy wierni będą wyięci łtych nádz y kłopotow łwych/ [...] á będą vzywác dziwnych łpraw/ y rołkofzy niebieskich. *GrzegŚm* 41; *RejŻwierc* 181, 270v, 273; *SkarŻyw* 63, 260, 598; *WisznTr* 34; *KochPieś* 13; *ArtKanc* A9, A12, A14, B20v, E9v (11); *GrabowSet* O3, Q4v; Porownánie łzczęścia niebieskie⁸⁰ z ziemłkim. *LatHar* 599 marg, 24, 93, 202, 203, 233 (21); *SkarKaz* 119a, 637b. [Cf też **α.** »radości, rozkoszy krolestwa niebieskiego«]

»sława niebieska« (1): Bo ták tu zbáwienia łwego/ á ná grunćie Pána tego/ doydziemy sławy niebieskiej/ gdzie wieczne chwały Anielłkie. *ArtKanc* F19v.

»niebieska sprawa« = *sąd boży* (1): Gdy na niebieskye thám łtániemy łpráwy/ Nie wymowi łie łfcie thám Woyt práwy. *RejŻwierc* 225.

»stolica (a. stolec) niebieska(-i)« [szyk 3:1] (4): *RejPs* 213; *RejPos* 247; tedy Pan Iezus Syn Boży/ z wielkiej przeciw nam łwoiey miłości/ z wyłokiey niebieskiej Stolice/ dobrowolnie słtápic [...] y człowiekiem słtác łie raczył *KarnNap* D4v, D3.

»niebieskie światło« (1): Profimy cie Pánie/ áby tá Swiećá w imię dwoie poświęconá/ [...] ku woniáiącey łotkości zápalona/ do niebieskiego łwiátłá byłá przyłátoná. *KrowObr* 88.

»niebieska wieczność« = *zbawienie* (2): O Pánie Boże/ ktoryś [...] łmierć zwyciężywłzy/ do niebieskiej wieczności nam przyłtęp bełpieczny vczyłnił *LatHar* 358, 681.

»zapłata niebieska« = *zbawienie; praemium caelestis mercedis Modrz* [szyk 4:3] (7): *KuczbKat* 400; *ModrzBaz* 59; *SkarŻyw* 328; *LatHar* 579; Bo tu Apołtoł łwiádczy/ iź wzytko co czynił [...]; to czynił dla otrzymánia zapłáty niebieskiej *WujNT* 600, 21; *SkarKazSej* 670b. [Cf też **α.** »zapłata krolestwa niebieskiego«]

»żywot niebieski« = *zbawienie* (2): *WróbŻółt* kk7v; słufznie też wżyfcy iednąko/ ty rzeczy wiedzieć y rozumieć máią/ ktore ku żywotowi onemu wiecznemu/ y niebiełkiemu prowadzą. *NiemObr* 85.

Szeregi: »wieczny, (a, i) niebieski« [szyk 3:1] (4): *KromRozm II* bv; Iákołz fie też ták [...] z ftáło: że ten obiecány potomek Dawidow [...] błogofłáwieńftwá onego wiecznego niebiełkiego/ wżech wierzących vczeltnikámi vczynił. *CzechRozm* 24v; *NiemObr* 85; *SkarKaz* 245b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»(tak) niebieski i (a, jako i) ziemski« [szyk 4:4] (8): *RejPs* 215v; *KrowObr* 164; *BibRadz II* 88a marg; *BielKron* 3 [2 r.], Llllv; Abowiem kto gi [*Chrystusa*] s łobą ma/ [...] iuz doftąpi wżytkich rádości fwoich ták ziemłkich iáko y niebiełkich. *RejPos* 40v; *CzechRozm* 194v. [*Ponadto w przeciwstawieniach 4 r.*]

W przen (16): A iż mol gryzie łkarb ziemłki Kazał gi bog kłáć niebiełki *RejRozpr* B4v; *BielKron* 3; *RejPos* 224v; *WujJudConf* 129v; požyteczniey mi bez tych doftátkow łwieckich żyć/ ábych fię przy niebiełkich zoftác mogł *SkarŻyw* 593; mogłem potym przyść ná one/ miáry y końcá nie máiące/ y doftátkiem wżelkim opátrzone niebiełkie gody twoie *LatHar* 396; O dniu niebiełki zázwdy wefoły/ zázwdy bełpieczny/ á nigdy nieodmienny. *LatHar* 601; bo wżytkom iuz zgotował dla was: wżytki niebiełkie dobrá y bogáctwá/ wáłze łą. *SkarKaz* 551b, 245a.

W charakterystycznych połączeniach: *niebieski(e) bogactwo, dobro, dostatki, dzień, gody* (3), *skarb* (2).

Wyrażenia: »niebieskie miasto« [szyk 4:2] (6): A ták [...] s tych dwu łynow Adámowych/ ty dwoie miełcie poczátok napirwey wzyęły/ zyemłkie y niebiełkie/ zyemłkie łobie obrał Kaim przez pracą łákomftwá ná wñchod łłóncá Enochią/ á Abel niebiełkie przez ofiárę włáfnego żywotá. *BielKron* 3, Llllv; *SkarKaz* 634a [3 r.].

»niebieskie państwo« [szyk 1:1] (2): *CzechRozm* 194v; Gdy ná budowániu y kołściele wfpániáłości łwieckiey/ iego máieftat y niebiełkie páńftwo y władzą łtráźliwą [*ludzie*] iáko mogą wyrażáią. *SkarKaz* 456b.

αα. *Będący mieszkańcem nieba (Bogiem, aniołem, świętym itd.)*; z rzeczownikami zbiorowymi: *złożony z mieszkańców nieba* (805): *RejAp* BB6; Azáłz nie łfyzylz onych łwiętych głólow niebiełkich/ ktorzy wftáwicźnie wołáią ku Pánu náłzemu/ iż pełna ieft zyemiá y niebo wielmoźności Máyeftathu iego. *RejPos* 239v; A nie ciebieć mnie zły á omyłny krolu on Moizełz z niebiełkiey rády opowiedzwał/ ábychci łłuzyc miał *RejPos* 240, 239, 345v; *RejZwierc* 178; Náłłáduymylz wżdy tych ludzi obcych my/ cóś my iuz łą niebiełcy łásiedzi. *SkarŻyw* 28; *CzechEp* 241; *LatHar* 196.

W przeciwstawieniu: »ziemski ... niebieski« (3): *KromRozm III* B2v; *RejZwierc* 69; Kto fię náuczyl mowić: Oycze náłz ktorys ieft w niebie: wie co niebiełkiemu/ á co temu ziemłkiemu oycu powinien. *SkarKaz* 43b.

W charakterystycznych połączeniach: *bostwo niebieski(e) (-a), głosy* (3), *Lucyfer, narody, przyjaciele, rada, sąsiedzi* (2), *ślugi, stan* (2), *stworzenie* (4), *stworzyciel*.

Wyrażenia: »anioł, archanioł, serafin niebieski« [*w tym: anioł i archanioł* (1)] = *angelus caelorum Vulg* [szyk 9:4] (12:1:1): *BibRadz I* 451b marg; *LeovPrzep* F4; *RejPos* 169; *CzechRozm* 192; Abrahám Pátryárchá niebiełkim Aniołom ziemłkie dał potráwy/ y iedli ie. *SkarŻyw* 119; *CzechEp* 348; Nie bez

przyczyny łożołtołkrzydlni oni Seráphinowie Niebiełcy/ twarz y nogi Pánu temu łkrzydłámi zálłániáią *LatHar* 246, 132, 229, 248, 505; *WujNT Matth* 24/36, s. 866.

»(Bog) Ociec, (Pan) Bog niebieski« = *Pater caelestis PolAnt, Modrz, Vulg; (Dominus) Deus caeli (a. caelorum) Vulg, PolAnt; caelestis Deus, Pater de caelo Vulg* [szyk 542:14] (520:36): *PowUrb* +v, +2 [2 r.], +3 [2 r.]; O niebiełki oytcze tys mie wybrál matką łynowi twému *OpecŻyw* 147, 15, 26v, 33v, 35v, 48v (28); *PatKaz II* 21v, 22v, 39v, 43 [2 r.], 51 (9); *WróbŻołt* S6v, gg8; *SeklWyzn ktv*, 2, e4v; *SeklKat* C3v [2 r.], C4, E3, F4v, M (11); *RejKupSekl* a4, a4v, a5 [2 r.], a8; *MurzHist* R3v; *MurzNT* A4 [2 r.], 18v, *Matth* 6/26, 15/13; *KromRozm II* b3; Ale Bog Ociec niebiełki/ [...] obyecał zázwždy to krolełstwo łyná łwego rozłzyrzác/ á vtwordzić ie ná wieki *LubPs* Bv, H3, Tv, V, X3, Z3v; *GroicPorz* cc3; *SeklPieš* 6v; [*Chrystus*] Sam thylko zá nas vmárł/ łam tylko nas z Oycem niebiełkim poiednáł *KrowObr* 155v, 11v, 12v, 40v, 42v, 49v (22); Acž ich máłto/ áleć wždy tež czálém bywáią [...]. Ktorzy wzgardzáiá nilkość łwiátá omyłnego/ Przypátruiąc łie łpráwam Bogá niebiełkiego. *RejWiz* 76v; To powiáda Cyrus Krol Perłki: Włfyłthkie Krolełtwá žemłkie dáł mi Pan Bog Niebiełki *Leop* 2.*Par* 36/23, 1.*Esdr* 5/12, 6/9, 10, 2.*Esdr* 1/4, 5 (9); *BibRadz* *4v, *Gen* 24/7, 1.*Esdr* 7/21, 23, 2.*Esdr* 1/5 (10); *BielKron* 19, 215, 224v, 464v; *GrzegRóżn* N4v; *LeovPrzep* F4; *RejAp* 8v, 46v *marg*, 94, 95, 95v (8); Ociec niebiełki niepotrzebuie náłzych bogactw/ bo on nádewłzyłtki iełt bogáty *HistRzym* 6, 50, 51, 84, 87, 106 (9); iedno wierz mocno/ iż ty rány moie ziednáły tobie włzytko miłofierdzie v Bogá Oycá twego niebiełkiego *RejPos* 121, A6, 2, 2v, 11v, 14 (249); *RejPosWiecz*² 92v; *RejPosWiecz*³ 99; *BiałKat* 213v; *KuczbKat* 275, 385; *RejZwierc* A5, 10v, 11 *marg*, 178v [3 r.], 197v, 199, Bbb; *WujJud* 19; *WujJudConf* 83, 215v; *RejPosWstaw* 21v, 22; *BudBib* 1.*Esdr* 7/23 [2 r.], 2.*Esdr* 2/4, *Ps* 135/26; *BiałKaz* G4; *CzechRozm* A7v, 33, 57, 175v, 203 (15); *ModrzBaz* 10, [38]v [2 r.], 56v, 59, 66 [2 r.] (10); *MWilKHist* H4; *CzechEp* 18, 20, 39, 53, 117 (10); *CzechEpPORz* *2v, **3v; *NiemObr* 4, 5, 10, 46, 72 (20); *KlonŻal* C3v; *ReszList* 146; *WerGošć* 208; *ArtKanc* A12v, A19v, B6, B11, D19v (21); Oycze niebiełki Bože zmiłuy łię náđ námi. *LatHar* 86, 37, 71, 97, 99, 172 (21); *KołakSzczęšł* B2v [3 r.], Cv; Bądźciełz wy tedy dołkonáli/ iáko Ociec wálz niebiełki dołkonáły m iełt. *WujNT Matth* 5/49, *Matth* 6/14, 26, 32, 15/13, 18/35 (11); *SiebRozmyšł* B3, Ev, E2, E3, H2 (8); *SkarKaz* 43b [3 r.], 117a [3 r.], 118a, 155b, 275a (12); Nie płácž Márku náđ ciáłém martwym łyná łwego/ Ani łię przeciw woli Oycá Niebiełkiego. *CzahTr* L3v; *SkarKazSej* 678b.

»duch niebieski« [*w tym: w pl* (13)] [szyk 9:6] (15): *RejPs* 220; *RejAp* 55v, 156v, 191v; *RejPos* 165v; *KuczbKat* 400; *SkarŻyw* 589; Nie pokaže tego nigdy/ o šwiętych duchách niebiełkich z Bogiem kroluiących/ áby m kiedy co zle mowić y piłác miał. *CzechEp* 78, 78; Ná wyłokie niebá duch moy przeniešiony/ Tám w poczet niebiełkich duchow policžony. *WisznTr* 31; *GrabowSet* V4v; *LatHar* 173, 230, 234, 379.

»niebieski kor« [szyk 2:2] (4): *PatKaz II* 54v; Stoi tež zálię [...] Pan twoy náđ tobá płácžący á žáluiąc tego nędznego vpadku twego/ y ze włzytkimi możnošciámi włzytkich korow niebiełkich/ czekáiąc á prágnać vznánia twego. *RejPos* 196v, 223v; *KołakCath* A3v.

»košcioł niebieski« = *społecznošć wieržących, zbawionych (Ecclesia Triumphans)* [szyk 5:1] (6): *PatKaz III* 140; ktorego [*ziemłkiego košcioła*] łye włfyłtcy dźyeržeć mułłá/ [...] kthorzy chcá [...] dołtác łye do onego kołcyołá nyebyłkyego y ányelłkyego *KromRozm III* B2v, A8v [2 r.], B2v, H7.

»majestat niebieski« = *Bóg* (2): oglądáyże bołtwo iego nieogarnioné bezmierné/ iekotz [!] takowy maieftát niebiełki ij nieogarniony/ od wślytkich ielt wzgardzony ij opnłczony [!] *OpecŻyw* 131v; *SkarKaz* 122a.

»niebieska mądrość« [o *Bogu lub jego doskonałej mądrości*] = *caelestis sapientia* *Modrz* [szyk 3:1] (4): Rozumie sługi Boże ktorzy opowiedaią słowo iego/ ábowiem námawiaią y wzywaią ná onę vczte niebiełkiew mądrości/ ludzi ty ktorzy niedbaią o zbáwienie swoie. *BibRadz* I 336b *marg*; *ModrzBaz* 67v; *ArtKanc* K4; *SkarKazSej* 658b.

»moc, możność, mocarstwo niebieskie(-a)« [szyk 20:3] (14:8:1): á tak chwalcie go [*Boga*] nietylko profte łtworzenie iego ále y ángieli y wślytki ine możności niebiełkie prze dziwne łprawy iego. *RejPs* 217v, 131v, 141; *LubPs* bbv *marg*, ff4; Tyś ielt Kroi wślytkich krolow/ tobie vpadaią/ Mocy zyemłkie/ niebiełkie/ y cześć wieczną daią. *RejWiz* 165, 2v; *RejAp* BBv; *RejPos* 34, 39v, 63v, 72, 121 (10); *BiałKat* 208v; *RejZwierc* 206v; *OrzJan* 103; *LatHar* 140; *KołakCath* A3v.

»mocarstwa, księstwa (i państwa a. władze) niebieskie« [*w tym: mocarstwa i księstwa* (1)] = nazwa *chórów anielskich* (3:2): *KromRozm II* t2; Co tho ielt zá huf iuż dobrze wiemy/ bo huf rozlicznych duchow Anyołow świytych onych páńłtw y mocarłtw niebiełkich *RejAp* 162, 178v; *RejPos* 228.

»rzesza niebieska« = (*hierarchia caelestis* *JanStat* [szyk 19:2] (21): *BierRaj* 22; Potym łyn boży po dułfę iey náłwięłłsą z nieba ze wślytką rzelłsą niebiełką/ w wielkie łwiatłosci złłpłł. *OpecŻyw* 178v, 81v, 182v; *RejPos* 107v, 164v, 165 *marg*, 166, 169 (9); *RejZwierc* 130; O pánie [...]. Kto ná ziemi porowna z tobą? kto ná niebie? Wślytki rzelłze niebiełkie łekaią łye ciebie. *KochPs* 132; *ArtKanc* C9, S20; *SarnStat* 4, 1067, 1086; *SiebRozmyśl* K2v.

»siły niebieskie« = *virtutes Vulg* [szyk 9:1] (10): Miły panie boże/ boże łilł niebieskich/ y dokąd że łie będzelłz gniewał na modlitwę łlugi twego *WróbŻołł* 79/5, 79/8, 15, 20; *SkarŻyw* 173; Tegolłz nas domiełłci/ Iezu Chryłte miły/ byłłmy z tobą byli/ gdzie łię nam ráduiá/ iuż niebiełkie siły. *SkarŻywBog* 358; *LatHar* 94, 394, 425, 473.

»stan niebieski« [*w tym: w pl* (8)] [szyk 7:2] (9): *RejPs* 150; Toć iuż tám były głolłfy łtanow wślytkich niebiełkich tak Anyołow iáko Pátriárchów y Prorokow świytych. *RejAp* 176v, CC; *RejPos* [137], 165v, 166, 345; *RejZwierc* A5, 2v.

»święty niebieski« (4): Bo ácz Kołciolł czálłem zwyłłł Młze miewác ná pámiátkę y ná czełłł Swiytych niebiełkich/ włłzákże nigdy nievczyłł/ áby im Ofiárá czynioná być miáłá *KuczbKat* 190; *CzechEp* 78 *marg*; *LatHar* +4v, 601.

»zastęp niebieski« = *aniolowie* [szyk 7:3] (10): *OpecŻyw* 183v; *TarDuch* D2; *WróbŻołł* 79/15; Widziálem Páná łiedzácęgo ná máiełłtacie łwoim/ a wślyłtek zálłłtep niebiełki [*exercitum caeli*] przy nim łthoiácy *Leop 3.Reg* 22/19; *CzechEp* 22; *ArtKanc* E5v; *GrabowSet* 13v, T; *LatHar* 530; A nátychmiáłł z onym aniolłm przybyłł wiele zálłłtepow niebiełkich [*multitudo militiae caelestis*]/ chwalácych Bogá *WujNT Luc* 2/13.

»zbor, zebranie niebieski(e)« = *aniolowie i łwięci* [szyk 20:5] (17:8): *RejPs* 220; Tu iuż pod tą liczbą mozelłz rozumieć wślyłtek zbor niebiełki wiernych Páńłkich/ ktorzy iuż tám w rádolłciach łwoich vzywaią błogolłłwienłłtwá łwego. *RejAp* 48, BB4v, 38v, 48v, 97; Náwrocony vciełly wślyłtko

zebranie niebieskie. *RejPos* 27 marg, 7v, 20v, 29v [2 r.], 30v, 116v (17); *RejZwierc* 130; Imię mu Gábryel/ wielki BOży poeł/ z Niebieskiego Zboru/ Anielłkiego koru *ArtKanc* A7v.

»zwi(e)rzchność niebieska« [szyk 3:1] (4): GDyż iest ftolec twoy poftawion [...] nad wfłemi ftany angiołow y Archangiołow Cherubin y Seraphin y inych wfłech z wierzchnoſci niebieskich *RejPs* 146v; *RejAp* 108v, 114v; *GórnDworz* Mm6v.

Szeregi: »niebieski i (albo) anjelski« [szyk 2:1] (3): ktory [kościół] ponyekąd yeden yeft z onym nyebyełkim álbo ányelłkim/ ponyekąd nye yeden. *KromRozm III* A8v, B2v; *SkarKaz* 608b.

»niebieski a błogosławiony« (1): Anyoł Pánki zgromił thego Apoftoła náłzego iż mu chciał dáwac chwałę ktora iemu nie należała. A to był Duch niebieski á duch błogosławiony. *RejAp* 191v.

»niebieski, duchowny« (1): *CzechRozm* 155v cf *W przén*.

»niebieski i (a) ludzki« (2): O roznoſci ftanow niebieskich/ á ftad y ludzkich. *RejZwierc* A5, 2v.

»(nie tylko, i, tak) niebieski, (ale, i, jako (i)) ziemski ((także) i piekielny (a. podziemny))« [szyk 28:10] (38): *OpecŻyw* 183v; przed ktorego [Boga] ftarchem drzą angieli y kazde tak ziemskie iako y niebieskie ftworzenie *RejPs* 134, 141, 146v, 220; *SeklKat* E4; *KromRozm III* A8v marg; *LubPs* X marg, bbv marg; Piekielne y niebieskie y zyełłkie mocarze/ Wfzytko to on iáko chce w ocemgnieniufkarze. *RejWiz* 186, 165; *RejAp* 28, 85v; *RejPos* 34, 39v, 63v, 72, 121 (12); *BiałKat* d2, 208v; *RejZwierc* 12, 195v, 206v; *BiałKaz* Gv; *CzechEp* 22; *ReszPrz* 41; Tę błogosławioną [Maryję] názywac miály wfzytkie narody: niebieskie/ iáko dobrzy Anyołowie: ziemskie/ iáko ludzkie ftworzenie: á nákoniec chociaż y poniewolnie piekielne *LatHar* 476, 477, 669; *WysKaz* 35; *SkarKaz* 349a. [*Ponadto w przeciwstawieniu 3 r.*]

W przén (77) : poczęłafta s łobą gadatz ij rozmawiatz/ dwie gwiazdzie niebieskie [św. *Elżbieta i Maryja Panna*] matki święte. *OpecŻyw* 11v; Czemu leżyś tu w chlěwie niebieská perelko? *OpecŻyw* 19, 36v; Tu iuż Chryftus s Senatem Niebieskym fiadł aby ftроны pozwáne przeftłuczal [!] *RejKup* y5; *KromRozm III* L8; *KrowObr* 164; A iefli tu widamy vbrane panięta/ Coż rozumieś iákie łą niebieskie kłiążęta. Acz nie chodzą w łaianiech/ lecz zacnoſć káżdego/ Iuż go czyni przed Pánem dziwnie ołobnego. *RejWiz* 153v; Przyftołowálichmy fię ku onym mieyfcam [...]/ kędy prorocy názywáią Kryftuła łatoroła niebieską *BibRadz* II 32b marg, II 110c marg; [Chryftus] wiecznie chce rofkofzowac łobie w oney niebieskiej owczarni łwoiey. *RejAp* 160v; *CzechRozm* 259v; *KarnNap* A3v; Piotr początek [!] wiary práwowiełney/ [...] fkarb niebieski/ vczczony Apoftołftwem od Pána. *SkarŻyw* 595; Páfterzu niebieski [...]/ Weżrzył ná nas grzełzne *ArtKanc* K13v; POzdrawiam cię święty Anyele Boży/ kwitnący kwiatku niebieski *LatHar* 47; do ciebio niebieskiego Sámárytaná wzdycham/ ciebie o vłeczenie ran moich/ y o pokrycie nágoſci moiey pokornie proſzę *LatHar* 217; Witay Pánie Iezu Chryfte/ światłoſci niebieská *LatHar* 221; Nie máłz ktoby mię poćiełzył [...]/ iedno ty Pánie Boże moy/ niebieski lekarzu dułzny *LatHar* 593; Przydź mi ná pomoc wieczna prawdo [...]. Przydź niebieska łodkoſci *LatHar* 603; Godownicy niebiescy/ [...] ná gody Báránká niebieskiego záproſzeni [...]; wlpominaycie ná głody náłze *LatHar* 604, 48, 325, 477, 517, 601; bez łońcá onego niebieskiego/ [...] to ieft/ bez Bogá wfzechmogącego żyć y nic dobrego miec niemożemy. *KołakSzczęł* A2; chwytáią fię rzeczy ziemskich/ bełtyálłkich/ nikczemnych [...]: Którymi będąc obywatelmi y domownikámi Niebieskimi/ [...] báwić fię nie mieli? *PowodPr* 17; Krzywdá tedy

nieznośna temu niebieskiemu Kmiećowi/ gdy toż prawo [...] z tych łtrycow á herbownych iego Kmiotkow/ máło nie bełtye poczyniło. *PowodPr* 68.

W omówieniach Philipp 2/10 (13): SeklKat E4; LubPs X marg; RejAp 28, 85v; RejPos 285v, 286v, 343v; W imię Pána Iezufá niechay káždé koláno klęka/ niebieskié/ ziemkié/ y piekielne. BiałKat d2; RejZwierc 12, 195v; BiałKaz Gv; ReszPrz 41; WysKaz 35.

W charakterystycznych połączeniach: domownik niebieski(-a, -e), godownik, gwiazda, kmieć, ksiązę, kwiatek (2), latorośl, lekarz, mieszczanin (3), mistrz (3), obywatel (3), owczarnia, panicz, pasterz (2), perełka, Samarytanin, senat, skarb, słodkość, słońce, światłość.

Wyrażenia: »wtory Adam niebieski« = Chrystus [szyk 6:1] (7): Ale iż Iezus Chrifthus/ będąc łam wtorym Adámem niebieskim/ nie począł łie/ iáko my/ z woley mężá y niewiáłty/ [...] lecz z ducha ś. CzechRozm 28; Tákże teź ten wtory niebieski duchowny Adam/ duchowne teź ku żywotowi duchownemu dźiatki Bogu rodzi. CzechRozm 155v, 155v, 163v [2 r.], 348; NiemObr 118.

»Baranek niebieski« = Chrystus (2): błogółáwieni łá ci włzyscy/ ktorych ná wieczerzá Báránká niebieskiego záprołzono. LatHar 600, 604.

»niebieski chleb« = Chrystus [szyk 1:1] (2): WujJudConf 99v; PAnie Boże náłz/ niebieski chlebie/ [...] zgrzełzyłem przeciwko niebu/ y przeciwko tobie LatHar 209.

*»dwor, dworzanie niebiescy(-ki)« = aniołowie i święci (5:1): iá łam moia milá matko ze włlytkim dwore^m niebieskim po cię złtapię/ a twá łwięta a niewinná dułłę wprowadzę w chwálę tobie zgotowaná OpecŻyw 173v, 174; RejPos 18, 269v; LatHar 505, 669. [Cf teź **α**. »dwor, dworzanie krolestwa niebieskiego«]*

»hetman, wodz niebieski« = Bóg, Chrystus (2:1): RejPos A4; ábych y ia naypodleyłzy łługá iego/ [...] łiebie łławna Polłko/ [...] mogł był záłtác w tym włzykowániu y łporządzeniu/ wktorym łię/ on wodz niebieski/ [...] zdawná był łpráwił. PowodPr 4, 4.

»niebieski oblubieniec« = Chrystus [szyk 1:1] (2): WujJud 210; W tey cnoćie/ Páнно/ okrafy y przybránia twego łzukay/ ábyś łię niebieskiemu oblubieńcu podobáłá. SkarŻyw 393.

»niebieski rzáđzca« = Bóg [szyk 1:1] (2): Tobie rzáđzca niebieski/ tobie móy boże/ Rzecz namnieyłza łkryta być we mnie niemoże KochPs 202; PaxLiz A2.

*»wojsko, rycerstwo, hufy (a. hufiec), żołnierstwo niebieski(e)« = aniołowie; militia caelorum Vulg; exercitus caeli a. caelestis PolAnt [szyk 10:2] (5:4:2:1): Leop Is 34/4; Widziałem Pána łiedzácego ná łtolicy iego/ y włzytko rycerstwo niebieskie łtojące okołó niego BibRadz 3.Reg 22/19; RejAp BB5, 172; RejPos 18; BudBib Is 34/4; BudNT Luc 2/13; Włzytki niebieskie woylká/ y łług zebránié/ [...] y ty dułzo/ chwal pána tego. KochPs 157; MWilkHist F3v; LatHar 563; SkarKaz 242b, 608b. [Cf teź **α**. »rycerstwo krolestwa niebieskiego«]*

ααα. *W funkcji rzeczownika (2) :*

Szereg:»niebiescy, (i) ziemscy i podziemni« (2): CzechEpPORz **4; áby ná imię Iefufowe włzelkie koláno klękáłó/ niebieskich/ ziemskich/ y podziemnych [ut ... omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum] WujNT Philipp 2/10.

γ. Pochodzący z nieba, zesłany przez Boga; przez Boga sprawowany; boski (196) : Nie moźeć mieć ieden włzego/ Podług rzádu niebieskiego. BierEz N4v; OpecŻyw 17, 54, 146, 160v, 177, 183v;

RejPs 200, 219v; *KrowObr* 129; *RejWiz* 178v *marg*, *Cc6v*; *Leop Hebr* 3/1; co fię tycze świádectw niebiefkich/ iáwne íą *BibRadz* II 133b *marg*, II 44c *marg*; *BielKron* 18v; *Mącz* 415b; *Prot* D4; *RejAp* *Cc8v*; vbodzy á proftaczkowie ty nowiny niebiefkie wdzięcznie przyjmuią. *RejPos* 10, 49v, 102v, 122; *GrzegŚm* 41; Ale dla tego teź ofobliwie wychwalamy wolą Bożą/ iż on niebiefką świátobliwością nas ozdobił. *KuczbKat* 400, 430; *RejZwierc* 228v; *BudNT Hebr* 3/1; *CzechRozm* 1v, 241, 241v; *KarnNap* Cv; Lecz niebiefkie przykazania wšytkim ktorziby fię od požądliwości cielefney hánować niemogli/ każá/ áby żony poymowáli *ModrzBaz* 54; *SkarJedn* 270, 293; Tám vmieráiąc práwie/ miał dziwne á niebiefkie náwiedzenie. *SkarŻyw* 167, 127, 179 *marg*, 231, 260, 261 (13); *ArtKanc* N16; Lecz/ co íye iuż raz Pánu odemnie ślubíło/ PRÁwo niebiefkie vczy áby íye pełniło. *ZawJeft* 33; *GrabowSet* F3v, I3; *LatHar* 12, 189, 248, 376, 424 (8); *WujNT Act* 26/19, *Hebr* 3/1.

W przeciwstawieniu: »ziemski ... niebieski« (6): *BudNT* 1.Cor 15/49; Bo áczkolwiek ten wtory Adam/ nie íeft ták ziemfki: [...] ále íeft człowiek niebiefki. *CzechEp* 295; *WujNT przedm* 14 [2 r.], 1.Cor 15/47, 49.

W charakterystycznych połączeniach: dobro(ć) (dobrodziejstwo) niebieskie(-a, -i) (4), głos, gość, krzyżmo, lutość, mąż, muzyka, natchnienie, nawiedzenie, nowiny, obrona, opieka, plemię, pociecha (6), pokój (3), pomoc (2), poselstwo, postanowienie, pożegnanie, prawo, przykazanie, przymierze, przywileje (2), radość, ratunk, rozkazanie, rozmyślanie, rząd, rzeczy (2), słodkość (3), sprawy (2), śpiewanie, świadectwo, świátobliwość, uraczenie, widzenie, wola, wonia (wonność) (2), (we)zwanie (7).

Wyrażenia: »niebieskie błogosławieństwo« [3:3] (6): Błogosław Pánie tę wodę błogosławieństwem niebiefkim *KrowObr* 103, 97v; *BibRadz* I 5d *marg*; *SkarŻyw* 242; *CzechEp* 270; *NiemObr* 10.

»chleb, pokarm, manna niebieska(-i)« = pokarm zesłany Żydom na puszczy [szyk 7:2] (6:2:1): A gdy wefzli [Żydzi] wgłodne pułfcze/ [...] chleb niebiefki w obfitości zobłokow pádał przed namioty ich. *RejPs* 155v; *LubPs* R6 *marg*, R6v, Yv; Gdy próšili [Żydzi Boga]/ ptacy íém w obóz pádáli/ A po ziemi niebiefki pokarm zbiéráli. *KochPs* 159, 116; *ArtKanc* E9v, L; *LatHar* 382.

»człowiek niebieski« = boska natura Chrystusa; homo caelestis *PolAnt*, *Vulg* [szyk 12:1] (13): *BudNT przedm* c4, 1.Cor 15/49; *CzechEp* 295; [Chrystus] Bogá nawyźłzego íynem [...] y człowiekiem niebiefkim názwány íeft. *NiemObr* 97, 118, 120; Pierwšy człowiek z ziemié/ ziemfki: wtory człowiek z niebá/ niebiefki *WujNT* 1.Cor 15/47, *przedm* 14 [2 r.], 15, 1.Cor 15/48 [2 r.], 49.

»dziwy, znaki, cuda niebieskie« [w tym: znaki a dziwy (1)] [szyk 3:1] (2:2:1): *RejPs* 94; A ták moy miły brácie[...]/ nie czekay iuż inych znákov á dziwow niebiefkich/ iuż wiedz [...]/ ízeć íeft blisko gniew Páná twe^{go}. *RejPos* 244, 164; *SkarŻyw* 368.

»niebieska łaska« [szyk 4:2] (6): z tych fłow poznác możemy/ że Krzeft znákiem íeft/ ktorym śie niebiefka łáfká w nas byc właná pokázuie *KuczbKat* 110; *GrabowSet* P; *LatHar* 412, 447, 476, 676.

»niebieska moc« [szyk 2:1] (3): a wy tu do tąd w miefcie miełfkáycie/ aż motzą niebiefką będziecie ogarnienij/ bo w krotkim czáfie/ napelnię wás duchem śwíetyym. *OpecŻyw* 172v; *RejAp* 95; *KuczbKat* 245.

»nauka niebieska« = religia chrześcijańska [szyk 12:3] (15): *MurzHist* H3; *BibRadz* I 138d *marg*; *KuczbKat* 270, 360; *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechRozm* 190; Ale miedzy wšytkiemi rzeczámí naywięcey godzi fię/ áby my/ ktorzi íeftefmy niebiefką náuką [coelesti doctrina] nápoieni/

rozmyślaliśmy w ferce przykazanie miłtrzá nálezego *ModrzBaz* 77v, 2, 128v; *SkarJedn* 121; *SkarŻyw* 363, 535; *CzechEp* 111; *KochWr* 24; *SkarKazSej* 671b.

»opatrność niebieska« (1): iż ie [*wierne*] iuż ogárnęło niebo/ iuż byli pod íprawą/ pod mocą/ á pod opátrnością niebiełką. *RejAp* 95.

»poseł niebieski« (6): *RejAp* 160; iż nam iuż żadnego inego przełtrzeżenia nie trzebá/ áni od dułz/ áni od żadnych połłow niebiełkich *RejPos* 163v, 13, [105]v, 298v; *SkarŻyw* 557.

»prawda niebieska« (5): *MurzHist* B2, B4v, H, N3; thák byłmy też rozumieli/ że onego świętego omyćia iełt tháka moc/ iż ku poznániu prawdy niebiełkiej/ rozumowi światłość przynośi. *KuczbKat* 145.

»tajemnice niebieskie« [*szyk 6:3*] (9): *RejPos* 221v; *SkarJedn* 144; Piotr miłtrz Apołtołow: Páweł táiemnic niebiełkich świadomieć. *SkarŻyw* 595, 583; *GrabowSet* P3; *LatHar* 224, 435; Iż ćielełne rozumienie o tym Sákrámenćie [...] wádzi ku poięćiu rzeczy Bożkich/ y táiemnic niebiełkich. *WujNT* 333, *Luc* 10 *arg.* [*Cf też* **α.** »tajemnice krolestwa niebieskiego«]

»niebieskie wyroki« (1): Y ná tym fię nic nie myłá niebiełkie wyroki. *KlonŻal* A2.

Zestawienie: »objawienie niebieskie« = *przekład tytułu prorocłw św. Brygidy „Revelationes”* (1): Piłálá też nieiáka Brygidá przed dwiemá fty lat/ y piłáne łwoie obiáwieniem niebiełkim názwałá *NiemObr* 155.

Szeregi: »niebieski i boski« (1): Wiedzác Pan IEZVS iż mu Oćiec dał wizytko w ręce/ to iełt władzą y ízáfunek włytykch dobr niebiełkich y bożkich [...]. Mogł bárzo bogáty tełtáment wćzynić *SkarKaz* 154b.

»duchowny i niebieski« (1): ráćz ie [*ludzie*] miáłto łwiećkich poćiech/ [...] duchownemi y niebiełkimi/ hoynie y częłto obfyłác *LatHar* 628.

Iron.: *Tytuł dzieł Marcina Lutra „Przeciwko niebieskim prorokom o obrazach i sakramencie”* (1): ktory [*Luter*] nietylko obrázy záchowác kazał/ ále ich mocnie przeciw Károlłtádowi bronil: y nápiłál dwoie kłáżki przeciw niebiełkim Prorokom *WujJud* 52v.

W przen (53) : przilápiwłly kniey [*Pannie Maryi*]/ poczeńnie opowiedz iey orędzié niebiełkie/ rzekátz. Zdrowa bázł miloćcij pełná *OpecŻyw* 7; *OpecŻywPrzedm* C4; *LubPs* Z3; Odpowiedzýłá ná to panná/ [...] síłtań mi fię wedłóg łłowá twego. Nátychmiáł rołá niebiełka w iey żywot Bołką íprawą włłápiłá *BielKron* 137; *GrzegŚm* 56; *RejZwierc* 156v; Włzytyćłmy z niebiełkiego náśienia powłłáli/ Włzem ludziom ieden Oćiec *ModrzBaz* 56v; íłz ná weśćie lekárzá niebiełkiego/ wćiekác choroby zdomu miáły *SkarŻyw* 597, 25, 519; Zorzo światłá niebiełkiego/ oświećze ferce káżdego *ArtKanc* Cv, K17; Kiedy niebiełkie loły ten świat podźieláły/ Polłzcze nawięłłszá korzyść w roli zołłáwiáły *GostGospGroch kt*; *LatHar* 219, 354; *KlonKr* B4v; *SkarKaz* 162a.

W charakterystycznych połączeniach: klenot niebieski(-e, -a), lekarz, losy, nasienie, orędzie, rosa (1), światło(ść) (8).

Wyrażenia: »niebieski dar« = *donum caeleste Vulg* [*szyk 15:3*] (18): *OpecŻyw* 174v; *MurzHist* P, R4; A iżby Chrześćijanie ten niebiełki dar/ ktory z ołobliwey przeciwko nam łálki Bożey iełt Kośćiołowi dárowány/ w twm więłłzey wććiwośći mieli *KuczbKat* 85, 20, 140; Bo Bog łam wiáre łáko dar łwoy

niebiełki [...] wfercá wlewa. *SkarŻyw* 153, 25, 26, 262; *CzechEp* 270, 368; *KochFr* 125; *KochMRot* C2v; *LatHar* 451, 596; *WujNT Hebr* 6/4; *SkarKaz* 206b.

»niebieska manna« (1): [*Litania do Matki Bożej.*] Arko łtarozakonna/ niebiełką Mánnę w łobie záwieráiąca/ modł fię zá námi. *LatHar* 505.

»ogień niebieski« [*szyk 2:1*] (3): *BibRadz* I 198c marg; *RejAp* 73; Y ty iełteś on niebiełki ogień/ ktory po łwiecie rozłypowác miál Zbáwiiciel náłz: ogień/ łumnienia náłzego zmázy oczyłciáiący *LatHar* 33.

»niebieski(-a) pokarm, potrawa« = nauka Chrystusowa, łowo boże; *caelestia alimenta JanStat* [*szyk 4:2*] (5:1): *RejAp* 58v; áby w káżdym Miełcie połtanowił Káplány/ ktorzyby Niebiełkim pokármem náuki y Sákrámentow/ łudzie wierne żywili y karmili. *KuczbKat* 215; *WujJud* 178v; *SkarJedn* 29; *SkarŻyw* 249; *SarnStat* 986.

»skarb niebieski« (1): Iełli on łkarb niebyełki co Mádrołciá zowá/ Nie będzýe nam nádány/ łłábo z náłzą głowá. *RejWiz* 62v; *RejPos* 264; któremu vbodzy/ záżywáiący iáłmużn iego/ vprołzú w dzień łádný miłóšierdzie/ ktore tu łkárbeł niebiełkim iełt názwáne. *WujNT* 248, przedm 27. [*Cf też* **α.** »skarb krolestwa niebieskiego«]

»trába niebieska« (4): Słuchayże oney tráby niebiełkiey Páwłá łwiętego/ iáko zákłina káždego/ áby wiáry nie dawał iuż žadnemu inłzemu wymyłłowi nád náukę Páńłką *RejAp* 33, 11v [2 r.], 12.

δ. Obejmujący swym działaniem niebo, pełniący funkcję w stosunku do nieba [niektóre użycia określające Boga mogą mieć znac. **β.αα.**] (147) : *CzechRozm* 33v, 124v; Bowiem Monárchia iełt náłłádownánie niebiełkich rzádown/ ná ktorych łam ieden Bog łiedzi *SkarKazSej* 690a.

W przeciwstawieniu: »ziemski ... niebieski« (2): áby łie łekáli ini krolowie ziemłcy thego Krolá niebiełkiego *RejAp* 126; *RejPos* 248 marg.

W charakterystycznych połączeniach: panowanie niebieski(e), rząd, sąd, urząd.

Wyrażenia: »krol niebieski« = *rex caeli Vulg* [*szyk 64:6*] (70): *BierRaj* 21v; SDrów bądż Iezu malufki/ ienżes krol niebiełki *OpecŻyw* 17v, 6, 10v, 14, 17v [2 r.], 19v (21); *TarDuch* B2; *LubPs* aa2v marg; *SeklPieł* 15; *RejAp* AA7v, 126; *HistRzym* 76 [2 r.]; *RejPos* A3, [105]v, 238v, 241, 248 [2 r.]; *BudBib* 3.Esdr 4/46; *BiałKaz* Hv; *StryjWjaz* C2; *CzechRozm* 179v; *KochPs* 38; *SkarŻyw* 46, 131, 358; *MWilKHist* G2; *ArtKanc* A13, B3, B3v, B11v, C9 (12); *GrabowSet* V4; *LatHar* 86, 150, 292, 306, 417, 504; *KołakCath* Cv; *RybGęłli* D3; *WujNT* 53 marg; *SiebRozmył* G; połłuchay też Propoficiey łámeego Krolá Niebiełkiego: ktory dżił przez niegodne vłtá moie do łiebie mowi *PowodPr* 6; *SkarKaz* 611a; *SkarKazSej* 689b marg. [*Cf też* **α.** »krol krolestwa niebieskiego«]

»krolowa niebieska« [*szyk 22:1*] (23): Czoz ty za łlodkołtz miála krolowá niebiełká/ gdys na łwiat narodziła namileyłłego łyna *OpecŻyw* 20v, 3, 10v, 11v, 137, 171v (10); *PatKaz* III 116; *SkarŻyw* 244; POzdrowiam łię/ o Krolowa niebiełka/ Mátko Boża *LatHar* 47, 37, 362, 410, 414, 476 (10); *SiebRozmył* B.

»monarcha niebieski« (3): ZAczniłcie nowá możnému/ Piełń Monárfze niebiełkiemu *KochPs* 144, 147; *SiebRozmył* G.

»Pan niebieski« = *caelestis Vulg; Dominus caeli PolAnt* [*szyk 17:12*] (29): *OpecŻyw* 33, 38v; *WróbŻołt* 67/15; *RejKupSekl* a2v, a6; *LubPs* D2, dd4v; A to mieyłce co widziłz/ to iełt on Ray

zyemłki/ Który łobie ku łwey części łprawił Pan niebieski. *RejWiz* 178v; *BibRadz Tob* 10/14; *RejPos* B, 18v, 162v, 248; *BudBib Tob* 10/14; *BiałKaz* Hv; Bo kędy zgodą święta przemieszkała/ Tąm pan niebieski wżytko dobre dawa *KochPs* 197, 5; *WisznTr* 27; *BielSjem* 33; *ArtKanc* A8, A14, D9v, D17, L2v, L4v, P8; *GrabowSet* G2, S2; *SiebRozmyśl* F2v. [Cf też **α**. »Pan krolestwa niebieskiego«]

»stworzyciel niebieski« (2): *PatKaz II* 53; Przetolż moczy takie y włołności poznać: dar ielth łtworzyciela niebieskiego, Któri łtworzywłzy ty rzeczi: mocz gim takową dał *FalZioł* [*8].

Szeregi: »anjelski i niebieski« (1): abouyem [*ta miła panna*] łtworzyczyela anyelłkyego y nyebyelkyego porodycz myła *PatKaz II* 53.

»duchowny i niebieski« (1): iż Mefyálz kroi/ nie ciełefnym ani ziemłkim/ ále duchownym y niebieskim miał być Królem *CzechRozm* 179v.

»niebieski, (i (też)) ziemski« (3): abychmy też cie [...] znali y boga ktoremu możność każda należy: y łędziego łaskawego: ktoremu łą łądy włłytki niebieskie y ziemskie poruczone *RejPs* 144v; *ArtKanc* D3v, D17. [Ponadto w przeciwstawieniu 2 r.]

W przem (19) : *PatKaz III* 108v; Przyznayćie wizytki rodzáię/ Władzą/ y możność wiecznému łednowłajcy niebieskiému. *KochPs* 144; Ten krzylż [...] záltráfzy nieprzyaićiele Boże/ á wierne oświeć/ wwfeli/ y przyście im niebieskiego Cefarzá opowie. *SkarŻyw* 399.

W charakterystycznych połączeniach: cesarz niebieski(e), łednowłajca, książę.

Wyrażenia: »niebieski dziedzić« = *Chrystus* [szyk 1:1] (2): A thám iuż iáko práwy Krol á práwy dziedzić niebieski iuż ielł włtawicźnie kroluiący *RejAp* AA8v; *CiekPotr* 34.

»dziedzic niebieski« [o człowieku] (1): wczynił cię [człowieka] łynem łwym przyłpołobionym/ y dziedzicem niebieskim. *LatHar* 677. [Cf też **α**. »dziedzic krolestwa niebieskiego«]

»niebieski krolewic« (1): W grubym álbo ołzárpanym odźzieniu [...] ná gody niebieskiego onego krolewicá/ wniść łię nie godźi *LatHar* 394.

»krolewna niebieska« (9): *OpecŻyw* 10; Thobie krolewno niebieska ten łud naboźnie łpiewa *KrowObr* 173v, 146v, 163v, 164 [2 r.], 166v, 171v; *BielKron* 360.

»majestat niebieski« = *władza Boga* (1): Błogołławyonyłz yełł ná włłsem Pan Bog Izraelłki/ Ná wyek wyekow łprawyujący máyełtat nyebyelki *LubPs* Y4.

»wrotny niebieski« = *św. Piotr* (2): *SkarJedn* 66; wwielbił Bogá Piotr wielki/ Książę Apolłolłkie/ Wrotny niebieski *SkarŻyw* 601.

ε. *Odnoszący się do nieba jako podmiotu trwania: wieczny, nieskończony* (2) : łtolecz iego połtawię iáko dni niebieskie, (*koment*) To ielłł wiecznie będzie krolował *WróbŻołł* 88/30 [*przekład tego samego tekstu*] *LubPs* T5.

ζ. *Związany z wyobrażeniem nieba jako materialnego obiektu* (32) : *RejPos* 3; Abowiem ten Pan nápełnia niebo/ y włżjtki niebieskie rzeczy/ łwoim włżechmocnym Máiełtatem á chwałą. *RejPos* *Wiecz*² 91; gdyż ná iego tylko łámego łkinienie/ boiá łię y drzą przed nim (iáko mowi Píłmo) filary niebieskie *KuczbKat* 35; *BudBib Mal* 3/10; *GrabowSet* H2; Przybytku Boży/ [...] miełżkanie miłternie budowáne Bogá nawyźłżego/ y włżelkimi niebieskich bogactw kortynámi y zaponámi obite *LatHar* 595.

W charakterystycznych połączeniach: bogactwo niebieskie(-a, -i), filar, progi, rzecz (4), skarł, zwody.

Wyrażenia: »klucz(e) niebieski(e)« (3): Bo ácz rzecz raczył Piotrowi świętemu/ tobie dam klucze niebieskie/ ále powiedział wżytkim/ áby ízli powiádáli Ewányelią/ A ktorzy temu vwierzą/ dopiero tych kluczew vżywać máią. *RejAp* 16, 38v *marg*, Ff. [*Cf też* **α**. »klucze krolestwa niebieskiego«]

»uliczka, wrota, brama, fortka niebieska(-ie)« [*szyk* 8:2] (4:3:2:1): *PatKaz III* 90; *WróbŻółt V v*; *BielKron* 14v; *RejAp* 16v; Y wiedli mie do vliczki niebieskiej/ á włożyłem thylko głowę śwą do niebá iáko mi kázał/ á widziałem żeś ty był wniebie *HistRzym* 97; *SkarŻyw* 347 [2 r.]; Wízelki ktorzy wierzy íz Iezus íełt Chriftem/ z Bogá íełt národzony/ íednegoż á tegoż znáiąc Iezufá Chrifufá/ ktoremu otworzone íą brany niebieskie/ dla íego íieleśnego przyięcia *CzechEp* 245; *LatHar* 474; *SiebRozmyśl* [M2]. [*Cf też* **α**. »drzwi, fortka, wrota krolestwa niebieskiego«]

»zamki niebieskie« (2): Iakoż íełzcze zá żywothá íwego Pan raczył dáć wiernym íwoim klucze do tych zamkow niebieskich *RejAp* 91, 165.

Szeregi: »niebieski i piekielny« (1): ále v tych wrot niebieskich y piekielnych íłyíyíy íz nikt ínfzy nie íełth klucznikiem íedno on íam w wielmożności íwoiey *RejAp* 16v.

»(jako, i) niebieski i (tak) ziemski« [*szyk* 2:1] (3): *CzechRozm* 9; *LatHar* 673; Íz przezeń [*przez Boga*] ítworzone íą zgołą wżytkie rzeczy/ ták ziemskie iáko y niebieskie *WujNT* 697.

W przen (8) :

Wyrażenia: »niebieska droga« [*o Maryi Pannie*] (1): O Márya niebieská drogo/ íluchay nas *KrowObr* 176.

»uliczka, wrota, brama niebieska(-ie)« [*o Maryi Pannie, Chrystusie i Kościele*] [*szyk* 5:2] (5:1:1): *PatKaz III* 90 [2 r.]; *KrowObr* 162; Kościoł wrotá niebieskie. *SkarŻyw* 347 *marg*; Witay Pánie Iezu Chryfte/ [...] Książę pokoíu/ vliczko niebieská *LatHar* 221; SWięta Mátko náłzego odkupiciéla/ ktorá íę ítáá ízeroko otworzoná bramą niebieską/ [...] rácz dopomoc [...] vpádłemu ludowi *LatHar* 479; *WujNT* 397.

d. *Odnoszący się do jednej ze sfer znajdujących się między firmamentem a siedzibą Boga (według wyobrażeń biblijnych)* (7) :

Wyrażenia: *bibl.* »niebios, szerokości niebieskie« = *tzw. niebo nieb, najwyższa sfera niebios, gdzie jest siedziba Boga; caeli caelorum PolAnt* (3:2): Iełlíz go niebo y ízerokości niebieskie ogárnąć niemogá/ á cożem ía zacż íełt ízbych mu dom zbudowác miał? *BudBib* 2.Par 2/6; Niebiofá niebieskie Iehowie [*Coelum coelum Domino*]/ ziemię lepak dáł íynom człowieczym. *BudBib Ps* 113/16, 2.Par 6/18, *Ps* 67/33[34], 148/4.

»wody niebieskie« = *tzw. wody górne, znajdujące się nad firmamentem* (1): Tyś Pánie dziwná możność íwą wízędzye raczył obiáwić/ Gdyś íobie w wodach niebieskich przybytki raczył ípráwić *LubPs* X5v.

Zestawienie: »niebieskie kryształy« = *w dawnej kosmologii jedna ze sfer niebieskich, znajdująca się poniżej tzw. nieba empirejskiego [caelum crystallinum Calep]* (1): DVchy Niebieskie czyłte; Zwierzchnie kręgi y biegi; Y wy niebieskie przyérzyłte kryształy/ Ktore/ ognie wieczyłte Míárkuiąc/ w kréśiach brzegi Mácie *GrabowSet* V4v.

e. *Od znac. 'siedziba bóstwa i zaświaty w religiach pogańskich'; caelestis, olympius Mącz* (31) : *Olympius, id est, coelestis, Niebieski. Mącz* 263a, 263a.

α. [*Będący niebem*: Ty po nim będziesz królem/ [...] Aż y łam do niebieskiéy obrócisz łie góry. *VegKmita* 17.]

β. *Żyjący, znajdujący się, działający w niebie; caeles, superus Mącz, Calep, Cn; olympicus Cn* (24) : *KochBr* 152; O Panny/ o Iowifzów/ o piękny pamięci Cny narodzie. wy siedząc przy oycowłkim łtole/ Tám gdzie wżYTEK niebieski zbór vżywa w kole/ Złaczaćie łwóy wdzięczny głos z gęśłami mownymi *KochMuza* 26.

W przeciwstawieniu: »niebieski ... ziemski« (1): Superi, Zwierchni bogowie którzy zwłafzczá nád námi łá yáko niebiescy przeciwko ziemskim *Mącz* 434b.

Wyrażenia: »bog(owie) niebieski(cy)« (3): *BielKron* 7v; *Mącz* 434b; Nectar – Napoi bogow niebieskich *Calep* [693]a.

»niebieska gospodyni« = *Hera* (1): Niebieska Góspodyni nie chce towarzyski/ A nie łtoią łey gniewy zá borowe Szyłki. *Prot* C3.

»krol niebieski« (1): Możesz to wiedzieć że kroi niebieski vczyńił łmie krolém łziemie y łtego włzitkiego czoż łnanié łeft. *BielŻyw* 150.

»krolowa, krolewna niebieska« = *Astarte; regina caeli Vulg; stella caeli (a. caelorum) PolAnt* (9:1): Cięłko karał łpan bog zydy [...]/ gdy łchwalili krolewnę łniebieską łpułciwłzi łpáná łbogá *SeklKat* Ev; *KrowObr* 154; Czyńmy łobietnice náłłe łktořéłmy łbiecáli/ żebyłmy łoffiárowáli krolowey łNiebieskiey/ y wylewáli łey łoffiáry nápoyne. *Leop Ier* 44/25, *Ier* 44/17, 18, 19; *BibRadz Ier* 7/18; *GrzegRóżn* G2v; *BudBib Ier* 44/25; *CzechEp* 109.

»niebieska moc« = *bóg* (1): Y Któraż łniebieska łmoc z łniedołłépnéy łgóry/ Wyzuie łmię z łczłowieczéy łpołłáci y z łłkóry? *GosłCast* 52.

W przen (2) : łprzeto łobywátele łniebiescy łbyli ná łtym/ áby záłię łApollo łwoy łvrząd łprzyiął. *BielKron* 22v; łpobłáżnili łie łPogáni łs łfwymi łbogi/ náołłátek z łnich łPłányety łpodzyáláli/ łiákoby łrzekł: łNie łbyłię łbogowie/ áłe łvrzędnicy łniebiescy. *BielKron* 25.

αα. *W funkcji rzeczownika; bóg, bogowie* (4) : *Caelites* – łNiebiesczy. *Calep* 148a, 1034a; łIlium łwyłokié łVpádłó/ [...] łMiáłto w łdziw łołbłiwé/ łniebieskich łrobotá/ łŁły łkoniec łwzięłá *GórnTroas* 8, 20.

γ. *Związany z wyobrażeniem nieba jako materialnego obiektu* (5) : *KochPieś* 53; łNiebieskich łłtołów łrękábył łie łdotknáć łmiáłá/ Ná łprogách łniedołłépných łbym łtéz łłtánáć łmiáłá *GosłCast* 55; łLecż łnie łpoczłi łwie łtám z łniebieskich łprogow/ łSmiertelny łgámrat [*Iksjon*] łzruczon łeft łod łbogow *KlonFlis* C2, G2v.

W przen (1) :

Zwrot: »łniebieską łiść łścięłzká« (1): łBo łłnac v łAcherontá ná łprzewoźie łzmiełłzkám/ łNiżłi łmi łfye łdołłánie łNiebieską łiść łścięłłzkám. *PudłFr* 79.

2. *Pozbawiony cech ziemskich, oderwany od spraw doczesnych; wyższy, nadprzyrodzony, idealny, duchowy; caelestis HistAl, PolAnt, Vulg* (168) : łobzarłtwo łnycz łnyedopułłcza łnyebyełłkyego łczłouyekouy łmyłłzłycz *PatKaz III* 146v; łiuz łłam łłie łbie łczłowiek łpозна/ y łobaczý/ że w łłobie łczłowieczých łwłáłnych łprzypadków łma łniewiele/ [...] á łłłkierkę łiákął łmálucżką łniebieskiey łnáłtury. *GórnDworz* L13; łiákobył łia łpokázáć łmogł łtemu łtho łołobnemu łDworzáninowi łiną łmiłość/ łniż łłteę/ w

ktorey sie chálá kocha: bo go támtá wíętfzym niż íeft vczyńić/ y ku poznáníu oney niewymowionej niebiełkiej piękności przywieść może. *GórnDworz* Ll8v, K2, O2, Mm5, Mm5v, Mm6; Pan Chrifus Sákráméntá fwoie w rzeczách widomych vftáwíc raczył: áby przez zwierzchnie znáki/ duch náłz ku wewnętrznym niewidziálnym niebiełkim wzbudzić sie mógl. *WujJud* 54v; przez dzieięć lat modlitwie/ poftom/ y myflom niebiełkim flúżył. *SkarŻyw* 235, 211, 317; *CzechEp* 338; *ArtKanc* G12v; Niech w tym kościele gore vftáwiczny ogień żądż niebiełkich *SkarKaz* 457a.

W połączeniach szeregowych (4): *WujJud* 79v; Bo gdy fię też w tym z ftrony rzeczy potocznych ziemłkich [...] nie pofttrzeże/ áżci też y w Bołkich/ niebiełkich/ duchownych będzie muflá flzwánkowác *CzechEp* 163, 287; *Phil* 12.

W przeciwstawieniach: »ziemski (33), świecki (5), (do)cześny (3), cieles(t)ny (2), człowieczy, niski ... niebieski« (45): *OpecŻyw* 17; Iezu ktoris na krzyżu powyflłzony miedzy niebem y ziemiá wifłącz niłkie rzeczy z niebiełkiemis złączył. *TarDuch* C5v; Ryczerzowie tłułci długo trwác nie mogą ani żywi być, [...] nicż o niebiełkich rzeczách wymifłić niemogá, ale zawżdy o cielesłtnych á o krewkołci. *BielŻyw* 140; gdyżes ziemskie rzeczy rozumiał/ czemus flmiał o niebieskich gádác/ fáłfzywie przyflzłe rzeczy powiádáiąc. *HistAl* A7v; *MurzNT Ioann* 3/12; ktorzy sie zábawiáiá [...] około rzetzy tzełnych vftáwitznie/ á opufłtżáiá rzetzy niebiełkie *KrowObr* 186v, 62; *BibRadz* II 130c marg; *RejAp* 76v [2 r.], 141v; [pan, który by godzien był być królem] doftánie v ludzi/ á v Bogá znáčney láłki: zá kthorá láłką náture człowieka flwá/ w niebiełką náthurę przemieni *GórnDworz* Gg4, Gg; *HistRzym* 71v; *RejPos* 151v, 153v; *RejPosWiecz*³ 98v; *RejZwierc* 141v; *WujJud* 48; Przetoż ku náuce á przeftrodze náłzey wzyflifmy łobie flowá Páwłá s. [...]/ ktoremi nas od tych márnółci flwieckich odwodzi/ á ku onym niebiełkim vkázuie. *RejPosWstaw* 110v, 110v marg, [110²]v [6 r.], [110³]v, 111; *BiałKaz* D; Iesli ziemłkie (rzeczy) rzekłem wam/ á nie wierzyłcie/ iáko gdybym rzekł niebiełkie wwierzyłcie? *BudNT Ioann* 3/12; *CzechRozm* 111v, 119v, 155v; *SkarJedn* 17, 299; *SkarŻyw* 297, 542; *CzechEp* 287; *NiemObr* 6, 16; á iż częfto od flwieckich zábaw/ ná rozmyflánie rzeczy niebiełkich/ odrywác fię mamy. *WujNT* 130; Kłádzie różność miedzy mądrołciá ziemłką y niebiełką. *WujNT Iac* 3 arg, *Ioann* 3/12; *SkarKaz* 277a.

N sg w funkcji orzecznika (1): íłz żadne kácerłtwo po síodmem Zborze nie powftánie/ áni sie rofterkow y wzgorłzenia w Kołściele Bożym/ námnoży: tedy y to rzecz może/ íłz Zborow wíęcey nie potrzebá. Co iáko íeft nie ludzka ále Anielfka/ nie Ziemłka ále Niebiełka/ nie tego czáfu gdzie grzech íełczze mieyłce ma: ále onego gdzie bezgrzełzni iuż zołtániem/ káždy to widzi. *SkarJedn* 299.

W charakterystycznych połączeniach: niebieska(-i, -ie) chuc (2), ciało, дума, myśl, narodzenie, natura (2), obyczaj, piękność (4), porządek, skutek, słodkość, społeczność, sposób, wybawienie, wyrozumienie, zwierzchność (2), żądza (2), żywot.

Wyrażenia: »niebieska (-i) mądrołć, rozum« [szyk 5:3] (7:1): Ze złego ięzyká/ wiele grzechow pochodzi/ kthorym przeciwna íeft mądrołć niebiełka. *Leop Iac* 3 arg; mnie tho wpaść w głowę nie może/ ábym ináčzey wierzył/ íedno że ty dwie niebiełkiego rozumu głowie [*Plato i Arystoteles*]/ włzytko vmiáiły *GórnDworz* Kk6v, Gg4v; *RejZwierc* 146; *NiemObr* 6; *WisznTr* 22; *WujNT Iac* 3 arg; *SkarKazSej* 662b marg.

»niebieska miłość« [szyk 3:2] (5): Ale kthoż może miłość niebiełką tę/ która s piękności/ z dobroci/ z mądrości/ bołkiey lie wzniecza dołkonále chwálić? *GórnDworz* Mm6, Mm7 [2 r.]; *SkarŻyw* 212; *ArtKanc* H6v.

»niebieska(-ie) radość, wesele« [szyk 6:4] (9:1): tak przełz maryą dny placzu nałzego obroczyly fyą w uyefyele nyebyełkye *PatKaz III* 113v; To łobie częłto łpiewáiąc/ [...] niewypowiedziáne miał w łercu rádości niebiełkie/ y podniełsienie myłli nabożney *SkarŻyw* 510; *WisznTr* 16; *LatHar* 492 [4 r.], 493, 495 *marg*, Aaa7v.

»rzecz, sprawa niebieska« [w tym: rzecz i sprawa (1)] = *caelestia* *HistAl*, *PolAnt*, *Vulg* [szyk 69:35] (98:7): *OpecŻyw* 3v; tak ymyą to marya ym cząłzczyey byua wzyuano a łpomynano pobudza ządzą ku nyebyełkych rzeczy pragnyenyu *PatKaz III* 126; *TarDuch* C5v; *BielŻyw* 140; *HistAl* A7v; *MurzNT Ioann* 3/12; Bo ludzki rozum nyebyełkich á bołkich rzeczy y łpraw dołyęgnąć nyemoże *KromRozm III* A6, C3v; *KrowObr* 62, 186v; *BibRadz* *4, I 73c *marg*, II 130c *marg*; *SarnUzn* B6; Wiele ták łkrytych rzeczy ná łwiece widzimy/ Ze o nich ni rozumieć ni mowić vmiemy. A což gdy pomyłlimy ná niebiełkie łpráwy/ Tu rozum vłtác mułł *RejAp* AA5v, 11, 76v, 102v, 141v, 143v; *GórnDworz* Bb7v, Gg; *HistRzym* 71v, 122; *RejPos* 63, 151v, 153v, 242v, 250; *RejPosWiecz*³ 98v; *KuczKat* 55, 250; *WujJud* 38v, 48 [2 r.], 167v, 206v [2 r.], Mm7v; *WujJudConf* 38v, 79v [2 r.], 166v; iáko opułciwłzy łpráwy ziemłkie/ niebiełkich łzukác mamy. *RejPosWstaw* 110v *marg*, [110²] *marg*, [110²]v [7 r.], [110³], [110³]v, 111; *BiałKaz* D; *BudNT Ioann* 3/12; *CzechRozm* 27v, 111v, 123v [3 r.], 200v, 215 (10); *PaprPan* Mv; *KarnNap* B4v; *SkarJedn* 17, 18; iułz nieżył [łw. *Niceta*] łobie ále Chryłtułowi/ y łtárłzemu łwemu: chęc włzytkę łwiecką/ w niebiełkich rzeczy prágnieniu vmarzáiąc. *SkarŻyw* 297, 13, 35, 234, 252, 383, 507, 511; *CzechEp* 163, 287; *NiemObr* 9, 16, 85; *Phil* I2; *LatHar* 114, 177, 489, 592, 603 [2 r.], 673; Błogołławiony Bog [...] / ktory nam błogołławił włzelákim błogołławiełłstwem duchownym/ w niebiełkich rzeczach przez Chryłtułá *WujNT Eph* 1/3, s. 130, 136, *Ioann* 3/12, s. 387, 582 (9); *SkarKaz* 80b, 85a, 277a.

»tajemnice niebieskie« (2): *OpecŻyw* 151; że mu [*Piotrowi*] miał dac ducha á. nad inłzé obłcićei/ ktoremby [...] przeniknął tajemnice niektore niebiełkie/ inłzem zamknioné *MurzHist* Sv.

Szeregi: »boski, (a, i) niebieski« [szyk 5:3] (8): *KromRozm III* A6; *RejPos* 69v; *RejPosWiecz*³ 98v; *RejPosWstaw* [110²]v; *CzechRozm* 27v; *SkarŻyw* 234; *CzechEp* 163; Kto tedy chce Chryłtułáńki lud/ od vmieiętności rzeczy Bołkich y niebiełkich odłstrychnąć/ tákowy im y drogę/ do żywotá wiecznego zágradza. *NiemObr* 85. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

»duchowny, (a, i) niebieski« [szyk 13:4] (17): práwem rzeczy połpolitey niebiełkiey y Krolełtwá Bożego ielłhelmy rządzeni/ á ten porządek práwie ielłt niebiełki y duchowny *BibRadz* II 110c *marg*, II 123a *marg*; *WujJudConf* 166v; *CzechRozm* 119v, 123v [3 r.], 179v, 215, 249, 265, 266v; *SkarJedn* A5v; Ale łą inłze tytuły pánu Chryłtułowi łámemu włafne/ ktorymi łię oná iego niebiełka duchowna łpołeczność/ ktorą z wierzącymi ma/ opifuie y okázuie *NiemObr* 44, 9, 16; *ReszPrz* 79. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 3 r.]

»tak łwiecki, jako i niebieski« (1): A gdzie łie [człowiek] vniefie w rzeczy niepodobne/ ił im rozum łprołtác nie może/ tedy nielza iedno ił tego wiárą podpirác mułł: thák o rzeczach łwieckich iáko y o niebiełkich. *RejPos* 63. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 5 r.]

»niebieski, (i, a) wieczny (a. wiekuisty)« (5): *OpecŻyw* 3v; *BibRadz* I 73c marg; á iefli fie godzi te ziemskie rzeczj do niebieskich/ á wiecznych przyrownác/ tedy kroleństwo ziemskie podobne iefth kroleństwu Bożemu *GórnDworz* Gg; *WujJudConf* 79v; *RejPosWstaw* 111. [*Ponadto w połączeszeregowych* 2 r.]

»niebieski, zbawienny« (2): *WujJud* 38v; Abowiem łam tylko Pan Bog iefł prawdziwy łędzia y dołkonály/ o rzeczách niebieskich zbáwiennych. *WujJudConf* 38v.

»(tak) ziemski i (a, jako) niebieski« [szyk 5:2] (7): *KromRozm* II o4v, pv; Dwoiákje łá iey [*Panny Maryi*] rádości/ [...] to iefł ziemskie y niebieskie. Ziemskich niektorzy pięć/ drudzy siedm/ także y niebieskich liczą. *LatHar* 492, 492, 493; *WujNT* 582. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 33 r.]

W przén (6) : Vkałz gdzie tefz do Słonin tak mowili/ iako ty tu mowilz? aby ty łloniny były lekarłtwem zbáwiennym rodzaiovi ludzkiemu/ y niebieską tłuściością nápełnienim *KrowObr* 98v, 97v; gdyż zábawiając fie rzeczámzi ziemskimi/ iuż zácmlili y zágubili w łobie onę wierną á prawdziwą iáłność niebieską. *RejAp* 76v; *GórnDworz* Mm4v; Bo [*post*] czyni trzeźwią y czuyną dułżę/ y lekką do niebieskiego latánia. *SkarKaz* 121b.

Wyrażenie: »skarłb niebieski« (1): Pan woła/ nie łzukaycie łkárłbow ná ziemi [...]. Ale iefli ich łzukác álbo ie mieć chcecie/ łzukayciełz pirwey łkárłbu niebieskiego *RejŻwierc* 67.

a. W funkcji rzeczownika (1) :

W przeciwstawieniu: »cielesne ... niebieskie« (1): Czyłtość S. pánienek ná łwoy obracáła [!] pożytek duchowny. śiałá cielesne/ áby niebieskie żęłá. *SkarŻyw* 141.

3. Dotyczący spraw związanych z kultem chrześcijańskim; caelestis Modrz (34) : Bo kiedy to baczymy/ iż Chłeb z winem mocą przyrodzenia/ włtáwicznje śie przemienia w Ciáło y Krew ludzką/ [...] że śie iłtność Chłebá y Winá w prawdziwe Ciáło Páná Chriłtułowe y w iego Krew prawdziwą/ niebieskim przeżegnánim obraca. *KuczłKat* 165; Lecż my ktorzilmy łię niebieskiego nabożeńłtwá náuczyli/ więcey mamy łobie ważyć on rozłádek náłpráwiedliwłżego łędźiego Bogá *ModrzBaz* 68; co tu niłko kápłan vczyni/ to Pan Bog ná gorze vmacnia [...]. Co nic innego nie iefł/ iedno iłz im moc iefł daná/ ná włzytki rzeczy niebieskie. *SkarŻyw* 91; *NiemObr* 67; ále [*wino i woda*] słtawiają łię krwią/ przez poświęcenie łłow niebieskich *WujNT* 180.

W połączeniu szeregowym (1): iż grube ony á cielesne ofiáry [...] miały być odieęte: á ná ich mieyłce miałá náłtápić ofiárá duchowna/ czyłta y niebieska/ Ciáłá y krwi Páńłkiey *WujNT* 319.

W charakterystycznych połączeniach: grunt niebieski(e), nabożeństwo, przeżegnanie, rzeczy (2), słowa.

Wyrażenia: »niebieski chłeb, pokarm« = *Eucharystia* [szyk 7:5] (8:4): Pan Chryłtus [...] náucza o chłebie niebieskim/ y o cieie łwoim y o krwi łwey *Leop Ioann* 6 arg; *RejPos* 82 [2 r.]; iłz bierząc moc z niebieskiego pokárłmu/ w ciáło łię tego/ ktory łię ciáłem náłzym łtał/ obracamy. *SkarŻyw* 320; *ArtKanc* M14v; *LatHar* 201, 214, 252; *WujNT Ioann* 6 arg, s. 330; Wziáłem chłeb niebieski ná pośilenie *SkarKaz* 161b, 159b.

»niebieskie gody« = *Eucharystia* (1): NA te niebieskie y Anyelłkie práwie gody/ nie przyłtoi ładnemu [...] iść/ bez iákiegokolwiek przygotowánia. *LatHar* 244.

»niebieska ofiara« = *Eucharystia* [szyk 1:1] (2): Zwłazczá gdy przytápić chcę do twego łtoła/ Swiátość przyiáć pełná twych táiemnic zgoła/ Swiátość dżiwná práwie/ niebiełką ofiárę *GrabowSet* O3; *WujNT* 319.

»sakrament niebieski« (1): nas [...] w dom swoy w ktorym Bogá znáią wprowadził: gdzie iáko w Bethleem/ chlebá iednego náuki y Sákrámentow niebiełkich/ pożywáiąc/ iednym lię chlebem łtáiem *SkarŻyw* 26.

»stoł niebieski« = *Eucharystia* [szyk 3:2] (5): Ci ktorzy łá wezwáni do łtołu niebiełkiego/ bywáią pofiláni chlebem y winem *BibRadz* I 336b *marg*; *RejPos* 227v *marg*; *CzechRozm* 261; *LatHar* 237, 678.

»niebieska wiara« [szyk 1:1] (2): Ormiánie [...] przez nieiákiego Grzegorzá Cudothworcá názwanego [...] światłościá wiáry Niebiełkiey oświeceni łá *SkarJedn* 302; *NiemObr* 11.

Szeregi: »niebieski, (i) anjelski« (3): A co nazacnieyła rzecz iest/ przypuścił cię [*Chrystus*] do niebiełkiego ná tey ziemłkiey niłkości/ y Anyelłkiego łtołu/ to iest do Sákrámentu Ciála y Krwie łwoiey *LatHar* 678, 244; *SkarKaz* 159b.

»zbawienny a niebieski« (1): DWie rzeczy [...] w mądrości Bożey porownánie y zgodę náłázły. Iedná iż około rzeczy zbáwiennych á niebiełkich łłowu tyło Chryłtułowemu/ [...] wiárá daná być ma *SkarJedn* 43.

»ziemski i niebieski« (1): gdyż on y tym ziemłkim doczełnym [...] y tym świetym niebyełkim pokármem/ nas y dułze náłze/ hoynie opátrowác raczy. *RejPos* 82.

Iron. (1): y oblubienicę Chriłtułowę Kościół Powłzechny/ w piłaniu łwoim bluźni. Táć iest łpráwá/ tá światobliwość/ tá niebiełka náuká tych zacnych ludzi Miłtrzew wálznych. *WujJud* 218v.

W przen (4) : Lecz z onych ziarnek [= *apostołów*] iákie drzewá niebiełkie wrołły/ y iákie kościoly y fundácye ich po włzytkim świećie łtoią *SkarKaz* 83a.

Wyrażenia: »kápriel niebieska« = *chrzest* (1): Pátrż/ nędznico [*duszo moja*]/ pátrż ná łprofná złość twoię. ty/ ktorás káprielá niebiełką byłá wybieloná/ Duchem świetym obdárzoná *LatHar* 148.

»niebieska manna« = *Eucharystia* [szyk 1:1] (2): Trzymayże się tu zbáwienney rády [...] świetego Klemenlá [...] ábyś po wżywaniu tey niebiełkiey Mánnny/ Pánu twemu zá tę łáłkę z łercá podżiękował *LatHar* [255], 234.

4. *Światobliwy, nabożny* (7) : *PatKaz III* 126; á żeby nam [*Chrystus*] [...] rozsiál łwoię S. Ewángeliá/ y przykłády nam żywotá niebiełkiego zołtáwił. *SkarŻyw* 113; Táki był żywot tego niebiełkiego męża [*św. Nicetasa*]/ ktorego Pan Bog wczzić y wławić po śmierci cudámi raczył. *SkarŻyw* 301, 183, 324; iż po śmierci áni bogáctwá/ áni zacność rodzáiu do chwały y świetności prawdziwey/ nic nie pomagáią/ ále tylko łáme cnoty niebiełkie. *WysKaz* 44.

W charakterystycznych połączeniach: *cnota niebieska(-i), mąż, narod, żywot* (4).

Szereg: »duchowny i niebieski« (1): Bołki narod był tych: ktorzy [...] pośileni łáłką Bożá [...] łprzećiwili się złym łkłonnościom cíelełnym/ y świeckim. Do ráiu tyło [...] wzdycháiąc/ ducha łwego do niebá obracáli (*marg*) Dwá narody z łádámá/ ieden świecki y ludzki/ drugi duchowny y niebiełki (-) *SkarŻyw* 268.

[*Wyrażenie przyimkowe*: »po niebiesku«: Z niebá íść albo być/ iest po niebiełku żyć. *BudArt* F4v.]

5. Błękitny, modry (3) :

Wyrażenie: »barwa niebieska« [szyk 2:1] (3): LAzuli [...] Ieſth barwy niebieskiej *FalZioł* III 37d; *BielKron* 35v, 133.

Szereg: »niebieski, to jest modry« (2): Sybillá Chimiká [...] chodziłá w bárwie niebieskiej/ to ieſt modrey *BielKron* 133, 35v.

6. Przekład łacińskiego imienia „Caelestinus” (3) : Niebieska Reguła we Włofzech/ od niebieskiego piątego álbo Celestynulá Papieżá wezwaná náſtálá: którą then Niebieski Papież będąc pierwey ná pułtzy pułtelnikiem wymyſlił *KrowObr* 136.

*** *Błędne tłumaczenie tekstu łacińskiego, zamiast „niebiosą” (N pl „caeli” rozumiane jako G sg) (1) :* będą złoſzeni iáko księgi niebieskie [*complicabuntur sicut liber caeli*; niebioſá będą zwinioné iáko księgi *WujBib*] *Leop Is* 34/4.

Synonimy: 1.c.γ. *boski, boży*; 2. *nadistotny, nadprzyrodzony*; 4. *nabożny, świętobliwy, święty*; 5. *blawatny, blawy, błękitny, modry, morski*.

Cf [**NIEBIESI**]

AL